

Politikai
röpiratok

87

87

674

R Ö P Í V!
MAGYARORSZÁG MOZGALMÁRÓL
A PÉNZÜGYTERÉN!
ÉS AZ EGYHÁZI JAVAKRÓL!

IRTA

PÁLOS MÁRTON,
v. bankügyész.

PESTEN 1872.

I. FÜZET.

A kiadó sajátja.

Ára 30 kr.

11. + a.

PEST, 1872.

NYOMATOTT KOCSI SÁNDORNÁL, SÁNDOR-UTCZA 13. SZ.

615752 007692 52

ROBERT

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

A PENNSYLVANIA

IN THE STATE OF

PHILADELPHIA

1850

PRINTED

BY

W. B. ENO

AT

THE

UNIVERSITY

OF

MICHIGAN

LIBRARY

ANN ARBOR

MICHIGAN

R Ö P Í V!

MAGYARORSZÁG MOZGALMÁRÓL

A PÉNZÜGYTERÉN!

ÉS AZ EGYHÁZI JAVAKRÓL!

IRTA

PÁLOS MÁRTON,

v. bankügyész.

PESTEN 1872.

I. FÜZET.

PEST, 1872.

NYOMATOTT KOCSI SÁNDORNÁL, SÁNDOR-UTCZA 13. SZ.

BÖPÍVI

MAGYARORSZÁG MŰVELŐSÉGI TÁRSASÁGÁNAK

A PÉNZÜGYTERENI

ÉS AZ EGYHÁZI JAVAKRÓLI

Dr. BALLAGI GÉZA.

PÉSTEN 1873.

I.

.

Elvész azon nemzet :
Mely koldusbotra jut!

Talán mégis megérkezett azon idő, melyben a nemzet érdeklődni kezd pénzügyeinek, és azzal kapcsolatban anyagi existenciájának jelene és jövője iránt.

Még nem ismerek életünkben korszakot, melyben annyira foglalkozott volna nemzetünk és irodalmunk a bankügy önállósítása kérdésével, mint ez utóbbi alkotmányos önkormányzatunk ideje alatt.

A tér azonban melyre ezen életkérdés megoldása végett léptek az illetők, oly tapadós: hogy arról évek hosszú során, minden küzdelem daczára, egyetlen lépést nem tehettek előre.

Nem vitatom ezen hibás választást, mert annak vitatása már szót sem érdemel, hiszen mindannyian tudjuk, kik érettebb megfontolással és belátással birunk, hogy ily meddő vitatásból, nyomott anyagi helyzetünk enyhítésére egy csepp hasznot sem vonhatunk.

A czél, melyet magam elé tűztem nem az, melyet a pénzügyi kérdés terén elkövetett tévedések vitatása, feszegetése, bonczolása, és a tényezők hibás, s mond-

hatni gyakorlatiatlan eljárásának mistifycálása által akar-
nék elérni, ilyesmit megkísérlett már az összes sajtó, de
sikertelenül.

Czélom egyenesen és határozottan az: miként le-
hetne Magyarország pénzügyi helyzetén segíteni anélkül,
hogy sem a közjogi kapocs, sem az osztrák nemzeti-
bank teritoriuma meg ne sértessék; s anélkül, hogy
Magyarországnak semmi idegen, vagy belföldi kölcsönre
szorulnia ne kellessék, és mégis egy önállósított és oly
pénzügyi intézménye és intézete legyen, mely által az
osztrák nemzeti bankot teljesen mellőzni, és a nemzet
pénzigényeinek eleget tenni lehessen.

Nehéz e vállalat, mely miatt eleve korán ki is
jelentem, hogy jelenleg nem szándékam a pénzügyi
rendszer minden egyes mozzanataiba bocsátkozni, mert
ezen kis műnek szűk kerete azt először meg sem engedi,
de másodszor, mert **az itt felemlítendő pénzügyi
művelet szervezetére vonatkozó 18 fejezet-
ből álló törvényjavaslatom áll készen**, de
eltekintve ezen vállalat nehézségétől, megkísértem kimu-
tatni azt: hogy Magyarország önállósíthat-e magának
egy oly pénzügyi intézetet, mely a nemzeti banknál maga-
sabb színvonalon áll, mert a gyakorlati életbe átültetése
könnyebb, kihatása amazénál ezerszerre előnyösebb, és
üdvösebb a nemzetgazdaságot, ipart és kereskedelmet ille-
tőleg. — Sőt ami a legfőbb, ez az: hogy ezen pénzügy
önállósítása által sem a közjogi rendszer nem érintetik,

sem ahoz semminemű érczalap kölcsönvétele nem szükségeltetik, mert az mind ezt maga teremti elő, még pedig biztos gyorsasággal és csálhatatlanul.

Nem akarom ugyan a tisztelt olvasó türelmét mel-
lék kitérésekkel fárasztani, de még is szükségesnek tar-
tok kiemelni egy eleve korán tudni szükséges körülményt,
mielőtt a pénzügyi eszmét magát tüzetesen a t. közönség
szinpadára állitanám, és ezért elnézést kérek.

A körülmény, melyet előre kellett bocsájtanom, az:
valjon, ha Magyarország oly helyzetbe jutna, hogy elke-
rülhetlenné válnék az egyházi javakhoz nyúlnia, mily állás-
pontot foglalna ily körülményekkel szemben **a clerus?**

Nem tartozom azok közzé, kik az egyházi javakra
aspirálnak, mert a clerus anyagi állapotának fényoldala
a nemzeti anyagi jólétet jellemzi — a mig jellemez-
heti. — De ha bekövetkeznék egy oly időszak, melyben
annak előestéjén kellene magunkat éreznünk, hogy
anyagilag tönkre kell jutnunk, ha csak az egyházi javak-
hoz nem nyúlunk, ugy hiszem egy ily válságos pillanat-
ban egy perczig sem késne a nemzet ezen utolsó mentő
horgonykoz nyúlni, s reá sem figyelve **a clerus pa-
naszára**, az önmegmentés érdekében mind azt elkö-
vetné, mely által az enyészettel fenyegető vést elhári-
tania lehetne és sikerülne!

És tekintve Magyarország anyagi helyzetét, te-
kintve napról-napra nyomasztóbbá válni kezdő iparát,
kereskedelmét, és nemzetgazdaszatát; s tekintve: hogy

ennek javításához szükséges önálló pénzügygyel nem bír, s tekintve: hogy az egyesek és maga az állam vagyona gyilkoló kamatfizetési teherrel járó adósságokkal van megterhelve, kérdés: mily távol képzei magát állani és létezni a nemzet azon időponttól, mely őt a végső mentő horgonyhoz nyulni kényszerítendi?

Avagy, még akkor is boldogabb jövővel kecsegteti magát, midőn az osztrák nemzetibank gyilkoló pallosa forog és villog anyagi élete fölött?

Rettentő bárgyúság! Ilyesmit csak egy elsatnyult, és pusztulásnak indult néptöredék, oszladozni kezdő csoport tűrhetne el, de nem egy életrevalósággal bíró nemzet.

Miként mondám, nem vágyom azon idő megérésére, melyben az egyházi javakhoz lenne kéntelen nyúlni a nemzet, mert akkor már az anyagilét végpontjánál állana; de ismerve anyagi viszonyaink haladását, időszerűnek tartottam ezen körülményre figyelmeztetni a t. olvasót annál is inkább, mert én már jelenben is oda tereltnék látom a nemzetet, hogy nem menekül az anyagi veszedelemtől, ha csak eleve korán nem nyúl egy mentőhorgonyhoz, s az osztrák nemzeti bank által anyagi életére mért halálos csapást ez által ügyesen el nem hárítja.

És habár azon általam ajánlandó mentő horgony, maga az egyházi vagyon, én azonban **nem elkobzó kezekkel** kívánok azokhoz nyúlni, sőt épen ellenkezőleg.

Biztosítva szeretném azt látni az egyház javára

örökidőkre minden túlkapások ellen, hogy e tekintetben nyngodtan lehessen a clerus, s hogy ezen rémkép miatt közte és a nemzet közt tátongó ür, valahára betöltessék, s a nemzet boldogságának előmozdításában a cselekvés terén kezet fogva működjön, mert csak így lehet remélni biztosan németünk jobb jövőjét.

Addig is azonban **ne irtozzék attól a clerus,** hogy mi már most látjuk szükségesnek igénybe venni azon mentő szert, mely által az anyagi vészt elhárítani lehet, mert jövője a fentjelzett értelemben csak akkor fog megvalósulni az egyházi javak békés birtoklását il-letőleg, ha a **végszükség beállta előtt a nemzet ezen védszer ideiglenes igénybevétele által magát oly anyagi fokra emelendi, hogy az egyházi javakhoz nyúlni soha semminémű körülmények és viszonyok sem kényszerítendik;** s hogy ezt maga a magas clerus is elismeri, nem kétkelem.

Az egyházijavakra vonatkozó nézeteimet elmondtam, a szakavatottabbaktól függ azok helyesége, vagy helytelensége fölött itélni. Bevárandónak vélem azonban az összes mű elolvasásának befejezését, mert tiszta adatok birtokába csak akkor jutand, és mondhat helyes ítéletet.

Ezek előrebocsajtása után, által térek az általam atgondolt pénzügyi tervnek és eszmének tárgyára, mely következő.

II.

Én azt hiszem, hogy elég humánus és türelmes, sőt áldozat készségteljes magatartást tanusítottunk az osztrák nemzetibank irányában; de valjon az elismerés helyett bevárjuk-e még ezen tétlenség és terpedés terén tőle azon utolsó dőfést is, mely által anyagilag és szellemileg tönkre tehet?

Én a várakozást szükségtelennek, a tétlenséget a pénzügyi kérdés terén bűnnek tartom, s ha volt idő és alkalom, ok és akarat arra, hogy mint egy test felkeljünk a cselekvésre, úgy annak ma kettőzötetett energiával és gyorsasággal kell történnie.

Nem értem e felkelés alatt azt, hogy megsértsük a csendet, rendet, a közjogi viszonyt és alapot; de igen is értem azt: hogy egy önállósítandó pénzügyi eszme körül csoportosuljunk, hagyjuk figyelmen kívül az osztrák nemzetibank érdekeit ép úgy, miként figyelmen kívül hagyta az a mienket; és sikerülni fog nekünk is **oly arany pinczékét producálhatni, minőt a nemzetiben Jókainknak producált**, még pedig saját erőnkéből, s legfeljebb **két évtized alatt**, és mi, a magyar király alattvalói, biztosítva leszünk a trón, és trónolókkal együtt minden vész ellen anyagilag, és szellemileg.

De ehez tért, s oly tért kell vállasztanunk, melyen minden mások beavatkozása nélkül szabadon mozogha-

tunk, intézkedhetünk, cselekedhetünk, és rendelkezhetünk, közérdekeink s igényeinek megfelelőleg.

És én erre a nemzetgazdászati terét találok legalkalmasabbnak, — mert e téren talán csak vissza vagyunk adva teljesen önmagunknak? s ha igen, sohasem kell bibelődnünk az önállósítandó nemzeti bankkal, mert azt először már eltemettük, és másodsor ha feltámaszthatnók is, annak megvalósítása óriási nehézségekbe ütköznék, mert az a közjogi, tehát politicalai viszonyokkal kapcsolatban áll, és kész érczalap hiányában létrehozni teljes lehetetlen is. Kölcsön kérni pedig egy 60.000,000 frt érczalapot, újabb teher, és saját garanciánkra alig lehetne kapni, mihelyest pedig ismét a közös garancia nyújtásra lennének utalva, épen oda jutnánk, hol ma vagyunk, az osztrák nemzetibank körmei közé.

Nem volna az így, ha mi önállósítanánk **egy országos nemzetgazdászati hitel, és kölcsönös s díjtalan biztosítással kapcsolt bankot**, mert ez tisztán nemzetgazdászati lenne, semmi politicalai viszonyokkal kapcsolatban nem állana, s mint ilyen ellen, az osztrák nemzetibanknak nem lehetne semmi figyelemre méltó kifogása.

Ezen bankot egy országos, és mindenkire kötelező törvények védpaizsa, és a magyarországi pénzügyminiszter főfelügyelete alá kellene helyezni, azonban egészen önálló országos igazgató testület vezetése alatt.

Az intézetet, minden megyében és telekkönyvvel

biró járás és nagyobb városokban fiókinzetekkel bari-
cadirozni, mely intézetek a kölcsönadásokat közvetítenék,
s az elemicsapások által okozott károk felvétele és meg-
pótlása körüli eljárást teljesítenék.

A fő intézet jogosítva volna a mostani pénzje-
gyekhez hasonló kellékű, és csak **M. k.** betűvel jelezve
elkülönítő, de a birodalom mindkét területén egyenér-
értékű 150.000,000 frt pénzjegy gyártására, vagy
gyártatására, és forgalomba hozatalára.

A forgalmi 150 millió frt pénzjegy, a fő- és fiók-
intézetek közt, terület és népségarányhoz képest osztatnék
fel kölcsönadás, és forgalomba hozatal végett, -- mely-
szerint a nemzet pénz és hitelgénye, ugy az ipar, vala-
mint a nemzet gazdaság és kereskedelem terén teljes
kielégítést nyerhetne.

Ezen 150 millió forint **ideiglenes alapjául 10
évre, az egyházi javak jeleltetnének ki, (érté-
kük 350 millió frt) és azzal megterheltenének.**

A forgalomba hozandó pénzjegy érczalaptőkájének
megszerzésére három eszköz kínálkozik, u. m :

1. A forgalom- és kölcsön tárgyává teendő 150
millió frtnak évi 6% kamata 9.000,000 frt; mely
10 év alatt 100.000,000 forintra nőné ki magát s már
az első évben 8.000,000 frt érczalap szerzését tenné
lehetővé, és így **10 év alatt 60.000,000 ércz-
alap beszerzése után, az egyházi javak az
ideiglenes garancia alól felmentetnének.**

2. Vagy fizettetnék minden adófizető által minden adóforint után **3 évig** 15 kr. és így a mai 250 millió frt országos adó után, befolyna évenként $37\frac{1}{2}$, 3 év alatt $112\frac{1}{2}$ millió forint, mely az érczalap bevásárlására nemcsak elegendő, hanem meg is kétszerezi a szükséges összeget, mert 150 millió pénzjegynek 60 millió forint érczalap mindenkor elegendő; $112\frac{1}{2}$ millió forintból azonban ki lehetne pótolni 100,000.000 ft erejéig.

Megjegyzem itt, miszerint ha az érczalap-szerzés ez utóbbi módon történnék, azon esetben az 1-ső pontban említett 150 millió frt forgalmi pénzjegy 9.000,000 kamata az elemileg okozott károk megpótlására lenne fordítható, s ekkor minden egyes adófizetőnek minden elemileg sujtható vagyona dijtalanul lenne biztosítható egyszer-mindenkorra.

A 2-ik pontban említett 15 krok pedig az adóval egyidejűleg szedetnének, és minden kerület a maga fiókjához vezérelné be; — a befizetett 15 krok minden fizetőnek az intézet nyugtái által biztosíthatnának, **és nekik a 4—10-ik évek alatt 4% kamatokkal visszafizettetnének.** Vagy pedig:

3. A forgalomba hozandó 150 millió forintból 100,000.000 frt mindenekelőtt realításokra volna elhelyezendő, s az arról szóló és a magányosok vagyonára jelzálogilag bekeblezett kötvények kétszerese erejéig, tehát 200,000.000 frtig záloglevelek bocsájtatnának ki, s mint ily szilárd alapon nyugvó értékpapírok a kül-

földi bankházaknál okvetlenül elhelyezhetők lennének, és az azokért befolyó pénz először alig lenne drágább 3. $3\frac{1}{2}\%$ -tosnál, mely szerint a forgalomba hozatalkor már $2\frac{1}{2}\%$ kamat, és így 200,000.000 frtnál 5,000.000 ft nyeresmény lehetne, míg másik oldalról annyi ércpénz is befolyhatna, hogy a 60—100,000.000 frtnyi ércz-alap már az első évben megszerezhető volna, s az ellemi károk pútlására 14 milliót lehetne fordítani évenként.

III.

Ime, itt áll egy igen könnyen megvalósítható és önállósítható pénzügyi intézmény rövid vázlatja, mely által mathematicae ki van mutatva:

hogy Magyarország önállósíthat magának egy oly bankot, mely sem a közjogi kapesot és rendszert nem érinti, sem az osztrák nemzeti bank érdekeit nem sérti, sem érczalapkölcönt nem igényel, sem senki más-tól áldozatot nem kíván, és megfelel a nemzet minden pénz- és hiteligenyeinek, sőt kiapadhatlan forrást képezne arra: hogy az elemileg sujtottak a tönkrejutástól megmentethessenek, s ha az eredmény fölött csak kissé szakavatottabban gondolkozunk, megdönthetlen ténynek találjuk még azt is:

hogy ily pénzforgalom mellett az **államnak is lesz annyi jövedelme, hogy a bélyeg- és dohány-monopolium által fentartani kellett pénzforrásra tovább szükség sem lenne,**

mely intézmény sístálása a kedélyeket nagyon lecsillapítaná.

És még a mi a fő, ez az: hogy ha a gabna- és egyéb termelvény évenként 14,000.000 frt erejéig biztosítatik országszerte, a föld értéke emelkedni fog, a hitelviselésre képesítettebb lészen mindenkorra; a gazdaszat megkedveltetik, mert a termelő biztos eredményre számolhat még elemi csapásos években is, es így óriási lendületet nyerend az ipar, a kereskedelem s lehetővé válik mindenkire, és így az összes nemzetre a közvagyonosodás.

És ha a nemzet ez irányban halad és anyagiilag felemelkedik, lehet e ok arra: **hogy az egyházi javak elkobzására** (miként azt a clerus szokta mondani) **valamely idő viszontagságai által a nemzet valaha kényszerítve legyen?**

Én nem hiszem, mert a nemzet büszke az ő gazdag clerusára, és így **az egyházi javak békés birtoklása a clerus részére egyszerű-mindenkorra biztosítva lenne.**

Ennyit akartam a nagy közönség ítélete alá bocsátani egy önállósítandó pénzügyi intézmény tárgyában saját egyéni nézetem és számításomból kiindulva.

Ki akartam mutatni, hogy a **nemzet nincs, nem lehet elveszve**, ha a cselekvés és haladás terére akar lépni anyagi helyzetének kellő fokra emelése végett.

Meg akartam győzni a nemzetet annak lehetőség-

géről, hogy az elbuktatott önálló nemzeti bank helyett, **lehet más jegybankot önállósítani**, a közjogi rendszer sérelme, minden érczalap kölcsönkérése, és minden áldozatnyújtás nélkül.

Be akartam bizonyítani a clérusnak, **hogy az egyházi javak az ideiglenes garancia által nem csak el nem vonatnak tőle, hanem biztosíthatnak részére egyszer-mindenkorra.**

És ha a nemzet ezen eszmét megvalósítandja, mert megvalósítható; beteljesedik ismert két nagy hazánkfiainak következő mondata :

„Magyarország nem volt hanem lesz.“

„Magyarországot még a pokol kapui sem döntik meg.“

Keljen fel tehát a nemzet mint egy test, minden politikai elvellenesség nélkül, és mutassa meg a világnak, hogy a békés állapotok minden megzavarása és a közjogi rendszer érintése nélkül, a legfinomabb tapintattal, az osztrák nemzeti bank gyilkoló, az illem, humanitás és tisztelet korlátain kívül eső garázdálkodásával szemben képes és kénytelen volt egy oly pénzügyet rögtönözni és önállósítani, minővel egy nemzet sem kérkedhet Európában, s mely által magának nem csak egyedül az anyagi jólétet biztosította, hanem azon fontos lépést is megtette: mely a gyáripar meghonosulásának közvetlen közelébe vezetett; és kilátásba he-

lyezte: hogy Magyarország pár évtized alatt egy gazdag kincstárháznak és a világkereskedelemnek egyik jelentékeny ura leend.

A nemzettől függ — tenni vagy nem, s ha tesszünk közakarattal, haladunk; ellenben még az isten sem segít rajtunk, ha össze nem tartunk.

Már be kellene fejezmem ezen röpirvet, de nem tehetem, míg kifejezést nem adok azon gondolatomnak és aggodalmamnak, hogy lesznek olyanok, kik a javalt pénzügyi intézményt úgy tekintik, mint a jelenlegi magánjellegű hitel- s egyéb intézetek elnyomására és a szabad verseny rovására irányzottat.

Azok azonban tévednek, mert ugyan micsoda biztos létalappal bírnak a magánjellegű mostani hitelintézetek az osztrák nemzeti bank eljárásával szemben?

Minő garantiát képesek felmutatni a nemzeti anyagi jólét biztos megóvására és emelésére akkor, ha az osztrák nemzeti bank mostani magyarországi dotációját nem csak felebb nem emeli, hanem valamely körülménynél fogva meg lejjebb is szállítandja?

Avagy nem úgy eviczkel-e már most is minden pénzintézetünk, mint azon szerencsétlen ember, kinek nyakát a hóhér kötele szoritja s szabad lélekzetét akadályozza?

S ki az, ki nemzetünk anyagi életének és jövőjének biztos garantiát merne ígérni az osztrák nemzeti bank-consortium multi és ez időszerinti drákói eljárásával és

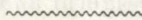
kegyetlenkedésével szemben — egy önállósított jegybank nélkül?

Hiszen még csak alig kezdé összébb vonni hálóját azon consortium, és mi már is a legnagyobb vészszel fenyegető pénzzavarban kezdünk vonaglani! Fenyegedve van iparunk, kereskedelmünk, nemzetgazdaszatunk és egész anyagi existenciánk!

Valóban szükség van a komolyabb és hazafiasabb erzületre és gondolkozásra, nehogy elkéssünk vele.

A magyar nemzet roncsolt anyagi állapota segílyt és pénzt kíván, s azt tőle még tovább is megtagadni akkor, midőn annak lehetősége utjában semmi sem áll, nagy elkoresosodásunkat és bünös könnyelműségünket igazolná a világ előtt.

Egyéni véleményem és a fentebbieken alapuló erős meggyőződésem szerint, a magyar nemzet ma még anyagilag önlábára állhat s kibontakozhat ezen kínos vergődésből; s annak bebizonyításául a II. füzetben legközelebb közzé teszem a fent hivatkozott azon törvényjavaslatomat, mely az általam ajánlott pénzügyi s biztosítási intézmény minden egyes mozzanatát tüzetesen szabályozza s körvonalozza és életrevalóságát bebizonyítandja s a gyáripar meghonosulásának lehetőségét kétségtelenné teszi, és ezek iránt minden pártatlan gondolkozásu honpolgár kételyét eloszlatja.

87
675

JAVASLAT!

AZ ELSŐ MAGYARBANK

ÖNÁLLÓSÍTÁSA TÁRGYÁBAN.

XXV FEJEZET 332 §.

Egybefoglalva :

A kölcsönös díjtalan biztosítással, s az elemileg okozott károk megtérítésével, és Magyarországi gyáripárával!

II. FÜZET.

IRTA

PÁLOS MÁRTON,

v. bankügyész.

Ára 1 frt.

A szerző sajátja.

11+6.

~~~~~

PEST, 1873.

NYOMATOTT KOCSI SÁNDORNÁL, SÁNDOR-UTCZA 13. SZ.

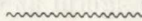
kegyetlenkedésével szemben — egy önállósított jegybank nélkül?

Hiszen még csak alig kezdé összébb vonni hálóját azon consortium, és mi már is a legnagyobb vészszel fenyegető pénzzavarban kezdünk vonaglani!? Fenyegetve van iparunk, kereskedelmünk, nemzetgazdaságunk és egész anyagi existenciánk!

Valóban szükség van a komolyabb és hazafiasabb erzületre és gondolkozásra, nehogy elkéssünk vele.

A magyar nemzet roncsolt anyagi állapota segínyt és pénzt kíván, s azt tőle még tovább is megtagadni akkor, midőn annak lehetősége utjában semmi sem áll, nagy elkörcsosodásunkat és bűnös könnyelműségünket igazolná a világ előtt.

Egyéni véleményem és a fentebbieken alapuló erős meggyőződés szerint, a magyar nemzet ma még anyagilag önlábára állhat s kibontakozhat ezen kínos vergődésből; s annak bebizonyításául a II. füzetben legközelebb közzé teszem a fent hivatkozott azon törvényjavaslatomat, mely az általam ajánlott pénzügyi s biztosítási intézmény minden egyes mozzanatát tüzetesen szabályozza s körvonalozza és életrevalóságát bebizonyítandja s a gyáripar meghonosulásának lehetőségét kétségtelenné teszi, és ezek iránt minden pártatlan gondolkozásu honpolgár kételyét eloszlatja.

87
675

JAVASLAT!

AZ ELSŐ MAGYARBANK ÖNÁLLÓSÍTÁSA TÁRGYÁBAN.

XXV FEJEZET 332 §.

Egybefoglalva :

*A kölcsönös díjtalan biztosítással, s az ele-
mileg okozott károk megtérítésével, és
Magyarország gyárparával!*

II. FÜZET.

IRTA

PÁLOS MÁRTON,

v. bankügyész.

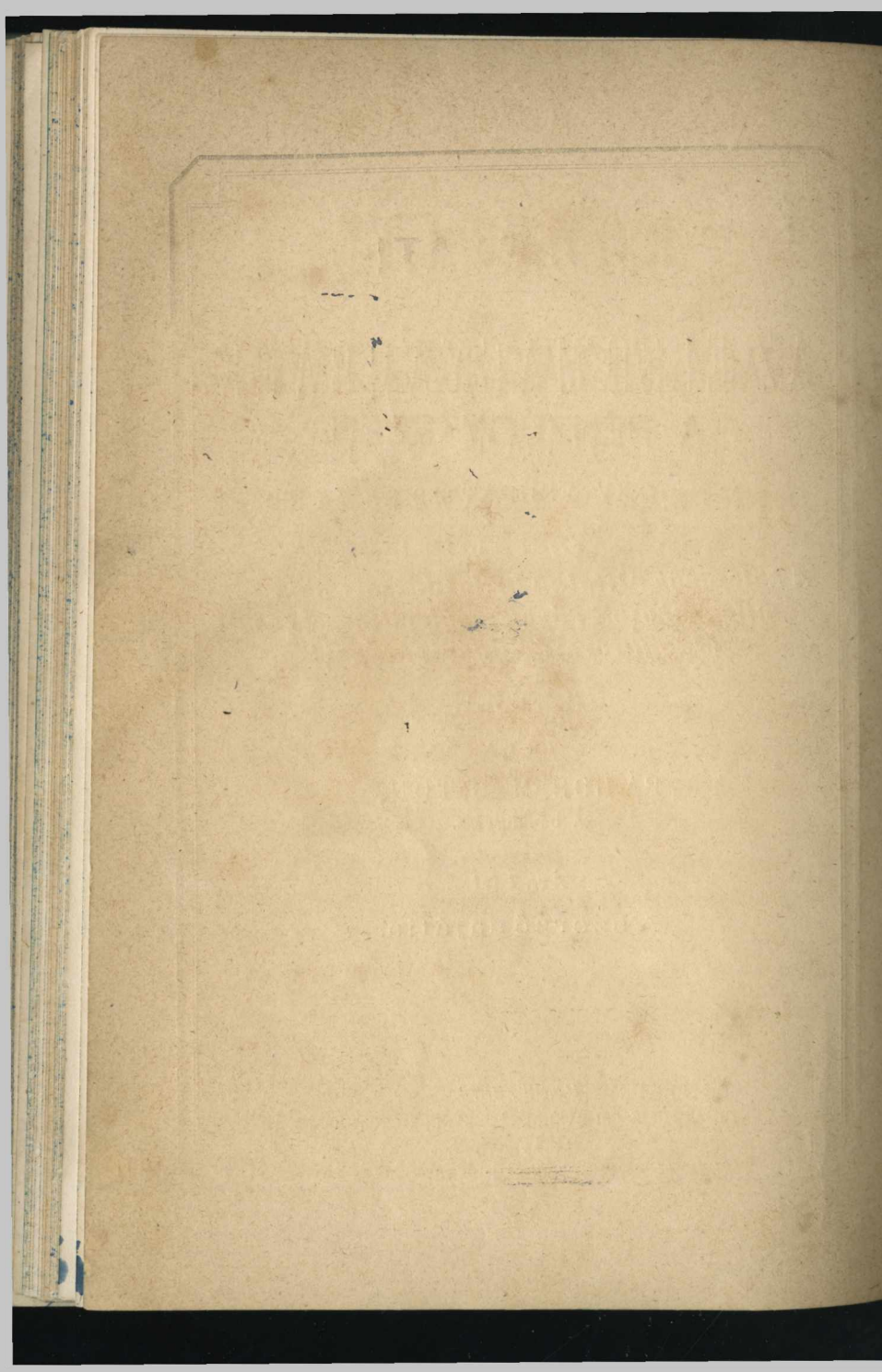
Ára 1 frt.

A szerző sajátja.

11+6.

PEST, 1873.

NYOMATOTT KOCSI SÁNDORNÁL, SÁNDOR-UTCZA 13. SZ.

R Ö P I R A T !

MAGYARORSZÁG MOZGALMÁRÓL A PÉNZÜCYTERÉN.

EGY ÖNÁLLÓ MAGYARBANKRÓL.
MAGYARORSZÁG GYÁRIPARÁRÓL.

ÉS

A KÖLCSÖNÖS DIJTALAN BIZTOSÍTÁSRÓL.
S AZ ELEMILEG OKOZOTT KÁROK MEGTÉRÍTÉSÉRŐL.

II. FÜZET.

IRTA

PÁLOS MÁRTON,
v. bankügyész.

P E S T, 1873.

PEST, 1873.

NYOMÁTOTT KOCSI SÁNDORNÁL, SÁNDOR-UTCZA 13. SZ.

615T2 007692 521

RÖPIRAT!

MAGYARORSZÁG-MOZGALMÁRÓL
A PÉNZÜGYTERÉN.

EGY ÖNÁLLÓ MAGYARBAZARRÓL.
MAGYARORSZÁG GYÁRMAVÁRÓL.

ÉS

A KÖLÖSÖNÖS DITATAI BIZTOSÍTÁSRÓL.
É S A Z KÉPZÉSÉRE ÖZÖNT KÁROR BIZTOSÍTÁSRÓL.

II. FÜZET.

PÉST, 1877.

PÉST, 1877.

NYOMTATOTT KÖNYV-SZÁMOLÁS, BUDAPESTI UTCA 14. SZ.

I.

Midőn a „Magyarország mozgalmáról a pénzügyterén, és az egyházi javokról“ című röpirvet kiadtam, megígértem annak záradékában, hogy közzé teszek egy második füzetet is, és abban azon bankjavaslatomat terjesztem a nyilvánosság elé, mely által bebizonnytom, hogy azon röpirvemben megpendített **Országos nemzetgazdasági hitelbank** önállósítható hazánkban anélkül hogy az által a fennálló **közjogi alapot és kapcsolatot**, vagy az osztrák nemzetbank **érdekeit sértենők**. — S anélkül: hogy az ahoz megkívántató **60—100 millió frtnyi érczalapot kölcsön kérni**, vagy az ideiglenes alapul és biztosíték illetve fődözetül kijelelni ajánlott **egyházi javak, s a clérus haszonélvezeti jogai megcsorbitatnának**. — Vagy hogy azon bank önállósításához az egyesek, vagy a kormány **oly áldozata szükségeltetnék**: mely magában foglalná egyzersmint a bank önállósítása lehetetlenségét.

Nem tudom és nem is kutatom, kinek hogy tetszik a megpendített eszme; csak azt tudom: hogy daczára

annak, miszerint említett röpivemből 12 szerkesztőségnek, és **350 példányt az országgyűlési képviselő uraknak megküldöttem**; s noha mindazok, kikkel e tárgyban bővebben értekezni szerencsém lévén, az eszme czélszerűsége, életrevalósága, és megvalósításának lehetősége és szükségessége iránti rokon szenvedő meggyőződésüket fejezván ki, mindazon által a lapok részéről elhallgatattván, s alig szóllott egy pár a röpiv születése felől, de sem érdemileg, sem támadólag, sem ajánlólag eszmecsere tárgyává nem tétetett.

Meglehet, hogy talán ezen II-ik füzetet akarván bevárni. Ez azonban nem oly körülmény, mely a sajtó közömbösségét mentené, mert azon szűkkörű röpivben is elégséges anyag lévén az ajánlott bankügyi eszme, megvitatásához; s a sajtónak, mint a nemzet e téreni legelső és legilletékesebb organumának azt elhallgatnia annyival kevésbbé volt helyes, mert hátsókat töltve hangsúlyoztatja: hogy az osztrák nemzetbank átkos pénzmanipulációja anyagi tönkrejutásunkat vonja maga után, s hogy elengedhetlen szükségessé vált egy bankot önálósítani hazánkban, ha az anyagi tönkrejutástól megakarunk menekülni; s hogy ily szóhalmazok, pusztá buzditgatások és panaszok, egy jól felfogott irányeszme nélkül czélhoz nem vezetnek, azt mindenki tudja; és a **közömbös-**

ség mégis nagyobb az ily eszme iránt, mint bármely de **protegált regény iránt**, mely közömbösség természetesen az olvasottak és olvasni szerető nagy közönségre igen hátrányos, mert nem foglalkozhat egy oly eszmével: melynek megvalósításra napjainkban a legnagyobb szükség van; holott meg van írva a történelemben is, hogy: a nemzetek kebelében mindég azon eszmék nyertek megvalósulást, melyekkel a sajtó tüzetesebben foglalkozott, — természetesen jóakarattal.

Nekem ugyan nem az a czélom, hogy szerény törekvésem által valamely személyes önérdekeket hajhászszak, mert abban nemesb törekvést senkisémmel találna, a közérdeket illetőleg; részemről egyetlen czélt óhajtok elérni, azt t. i. hogy az eszme megvalósuljon, és a nemzet boldogságára szolgáljon.

S hogy ne valósuljon I-ső füzetem homlokára tűzött azon mondatom: „**elvész az a nemzet, mely koldusbotra jut**“; hanem igen is megvalósuljon, hogy:

„Ha létezik nemzet és van hazája;

A lét és pénzjog legyen, annak sajátja.“

Ezen jeligében gyökeredző erős hitemnél fogva senkisémmel roppantomban tett azon mondatomat, hogy: „keljen fel a nemzet mint egy test, csoportosuljon egy életrevaló bankeszme körül, s valósítsa azt

meg; " — mert arra nyomot anyagi helyzete, s zavart pénzügyi viszonyai, s létjogának és önfentartási kötelességének érzete által utalva, kényszerítve és kötelezve van.

Hiszem, hogy léteznek olyanok, kik e kérdés megoldását oly égető szükségesnek nem látják, pedig tudniok kellene még kincshalmaik és kényelmeik közepette is: hogy az általam javasolt, s mindenki jogsérelme nélkül megvalósítható országos nemzetgazdasági hitelbank önállósítása, magának az osztrák kormánynak s nemzetnek és a nemzetbanknak áll első sorban érdekében; mert ha érdekei s helyzete kellő felfogásának tiszta tudatával bir, beláthatja: hogy a valuta rendezéséhez valahára hozzá kell fogni, s hogy ezen fontos kérdést csak is az önállósítandó magyarbank közreműködése által és segélyével lehet czélszerűen megoldani, s ellenben nem, s miként ezt, s ugy azt is kimutatom javaslatomban, hogy annak rendezéséhez egy maga az osztrákbank képtelen, — mindenestre be kell látnia.

Hogy azonban az osztrák nemzetibank sokkal naivabb hogy sem ezen életkérdés szükséges megoldása iránti képtelenségét a világ előtt bevallaná, azt igen jól tudjuk; és épen ez alapon nyugszik azon jogosultságunk, melynél fogva mi kényszerítsük őt oda a paritás elvénél fogva, hogy egy saját risikónkra önállósítandó bankszükségességét beismerje, annak létrehozá-

sára segédkezzék, hogy a pénzügyi helyzet tisztázásának és nagy kérdésének rendezése körül öszhangzólag és kezdet fogva működhessünk; mert pénz és anyagi zavarainkból csak így bontakozhatunk ki.

Mielőtt azonban bankjavaslatom szövegére térnék, előre kell bocsájtanom oly néhány körülményt, melyek bár általánosságban ismeretesek, de alig vétettek az egyes hivatottabbak, és a nemzet által oly szigorú figyelembe, minőt azok megérdemelnek; s ezen körülmények ismeretei elengedhetlenül szükségesek ahhoz; hogy az általam javasolt bank megvalósítására teljes erejével törekedni csakugyan mindenkinek elengedhetetlen kötelessége.

Nem tagadom, hogy lesznek oly hírok is megpendítve, melyeknek hangjai némelyek fülét sértik; de hogy, **a nemzeti, — és országos nemzetgazdasági hitelbank különbsége, és az oszt. nemzetibánkkali további szövetkezés kérdése fölött alaposan határozni lehessen**, szükségesnek és elengedhetetlennek láttam ahhoz mind azon tájékoztatást és tiszta adatokat szolgáltatni a t. olvasónak, melyek szükségeseknek mutatkoztak ahhoz: hogy a javaslatról, s az osztrák nemzetibankról, és a folytonos pénz crisis okáról tiszta fogalmat lehessen szerezni.

Midőn pedig ezt teszem, kijelentem, hogy minden political elvtekintetet mellőztem, s hogy működési

irányelvemet egyedül a nemzeti közérdek iránti polgári kötelességem érzete vezérelte.

Az említett körülmények egyike: az újból kinevezett hankügyi bizottság, melynek feladata egy önállósítandó banktervezett kidolgozása, — magyarország részére.

A hivatás szép és magasztos, de annál nehezebb a vállalkozás; s hogy mily eredménnyel oldja meg azt? s miképen felele meg feladatának, a nemzet közóhajtását és várakozását illetőleg? nem kutatom, az a jövő titka. —

Igaz, hogy a szakerőket jól concentrálta a kormány; de valjon lesz e elég bátorsága a bankbizottságnak szembeszállani a nehézségekkel? s lesz e elegendő és a honszeretet s közérdek iránti mély érzelem lángjától melegített tüzének oly ereje, hogy a reactió faggyasztó légét felolvaszthassa, az akadályokat és nehézségeket legyőzhesse, és működését a magyarbank önállósítása őszmójének megvalósítása által koronázza? fájdalom — aligha !!

S ha az eddigi előzményekből szabad következtetést vonni, én nem merem magamat azon reményben ringatni, mert, hogy p. o. gróf Lónyai ömúltósága anynyit tehessen most ezen ügyben mint egyszerű tanácsadó, mint a mennyit tehetett volna mint pénzügyér s később praemier, midőn hatalmában állott a cselekvési jog, s

annak megvalósításához szükséges hatalom; — azt hinni nagy bátorság.

És hogy miért nem használta fel mindazokat akkor? és hogy miért vállalkozott most oly tervnek keresztül vitelére, midőn mindazon kellékek hiányával van, s mely tervet akkor **kivihetetlennek mondtott?** vaóban nehéz megérteni.

Én megvallom, hogy a t. bizottság működését mindaddig nem hiszem célhoz vezetőnek, míg a z oszt. nemzetibankkal látom kaczézkodni. — Lehet azonban, hogy a külszin csal, és én is csalódásba esem; annyit még sem merek hinni: hogy a t. bizottság munkálatát a magyarbank önállósítása koronázza, mert a napi események tömkelegéből mindig csak azon egy hang emelkedik ki: hogy egy magyarbank eszméjének megvalósítása nem **kivihető**, s hogy miért nem? arról most ép úgy mint máskor, hallgat a crónica, s a bizottsághoz közelálló sajtó is mint egy páni félelemben reszketőleg, hallgat e kérdés megfejtését illetőleg.

A bankügyi bizottság működésének sikere, annak választásától függ; ha azonban ismét a nemzetibank eszméjét tüzi ki magának czéllul, előre biztosíthatok mindenkit, hogy az is ikertestvéréhez fog temetetni, s a nemzetnek kettős halotja lesz, melyeket sirathat a nemzetibank romjaiban.

A mi zilált anyagi helyzetünkkel szemben, egy

nemzetibank önállósítására aspirálni, illúsió, mert ilyesmit kellő érczalap hiányában még csak képzelni sem szabad; s bár nem kételkedem, hogy Magyarország egy 60—100 millió kölcsönt még ne kaphatna, melyből az érczalap lenne előteremtendő.

De tekintve azt, hogy a most megszavazott 54 millió frt kölcsönt is csak $8\frac{1}{2}\%$ kamat mellett kaphatjuk akkor, midőn más nemzetek 4% kamat mellett kötik kölcsöneiket; minő kamatot kérnének hitelezőinek az újabb kölcsöntőke után? **s még egy költsön**, aztán Magyarország zilált anyagi helyzetétönkre lesz silányítva; mert adóságunk megközelítendí az osztrák állam adóságot. Tessék aztán nemzeti létjogról, boldogabb anyagi jólétről és jobbjövről ábrándozni.

Aztán feltéve még azon valószínűséget is, hogy azon érczalap képzésre szükséges költsönnél a közös garancia követeltetnék, akkor ugy járnánk, mint a lépveszőre csalt madár, meglennénk kötve minden hitelünkben; az osztrák pedig nem adna segély garantiát, csak hogy tovább is az ő suprematiája alatt tarthasson, s nekünk gyönyörűségesen hozzá tapadva kellene maradnunk.

Nem vagyok jós, s a rémképeket sem ismerem, de a legközelebbi évek alatt legördült tények hosszú logikája érlelte meg bennem azon meggyőződést, hogy az érczalap szerzésének módozata iránti legfőbb kérdés

marad megoldatlanul a bizottság kebelében, s ez az melyen a banktervezet ismét hajótörést szenved.

Tekintettel a fennebbiekre, nem csudálkozhat a t. olvasó, hogy én a nemzetibank eszméjének nem vagyok barátja; főleg ha át gondolom, hogy egy nemzetibanknak sem lehet oly szilárd alapot biztosítani, mely a politikai változások által megingatható, működésében korlátozható, sőt teljesen rombadönthető ne volna. — S midőn a legváltáságosabb pillanatokban semmisül meg egy nemzet azon legfőbb tényezője, melyen létjoga, jelene s jövője, anyagi existenciája nyugszik, nincsen e a megsemmisülés kockájára téve? jólesz meggondolni!!

És ha még mélyebben bírálgatjuk és bonczolgatjuk a nemzetibank hivatását, működésének hatáskörét, az ipar, kereskedelem, nemzet és államgazdászatot illetőleg, úgy találjuk; hogy az nem egyéb — **bankjegygyárnál**; s ezen műveleténél nincs egyéb üdvösb kiterjedése a köztvagyonosodás lehetőségéhez megkívántató közhiteligenyek kielégítésre vonatkozólag; a pusztá bankjegy préseléssel pedig nyomott anyagi helyzetünkön mitsen enyhithetünk, mert mire azon pénz az ipar, kereskedelem, s nemzetgazdászati körébe vonatik, a közvetítő tényezők megfosztják mindazon üdvös előnytől, mely az egyes hitelt-

igénylők vagyoni állapotának gyarapodásához megkivántatik, s épen oly **uzsora tárgyát** képezné, mint a mai oszt. nemzetibank pénzjegye.

S hogy aztán ily modoru nemzetibank létele mily befolyással lehetne nemzetünk roncsolt anyagi állapotára? az elmondottakból tisztán láthatjuk, mert amely bank pénzének megszerzése a hiteltigénylők **vagyoni áldozatával**, sőt miként a gyakorlat megmutatta, sokszor **vagyonsbukásával jár**, oly pénzintézet nem lehet áldás egy nemzetre, s ily pénzintézet megvalósítása után nincsen ok sovárogni.

És lehetne e egy magyar nemzetibank pénzének üdvösebb ki, és utóhatása? én nem hihetem, — mert nemzetibank, egy categoriába tartozand az államkincstárral, mely pedig miután nem hitelintézet, ahoz az egyes hiteltigénylők pénzkölcsönzés végett nem fordulhatnak és így elvan vágva lehetősége annak, hogy a nemzetibank pénzjegyeit közvetlenül nyujthatná az egyes hiteltigénylőknek, s mire az a 3-ik sőt hatodik kezek által eredeti rendeltetésük helyére jutna, az illető csak drágán és nagy áldozattal juthat hozzá.

Nem akarok az itt elmondottak által határozottan

sikra szállni a nemzetibank intézményellen; de tekintve azt, hogy nemzetibanknak nincsen; és tekintettel arra, hogy annak létesítése és önállósítása iránti kérdés van a szőnyegen, időszerűnek tartottam elmondani mindazon nézeteimet, melyekkel komolyan számot vetettem a nemzetibankot illetőleg anyagi helyzetünk és pénz, s hitel-igényeinkkel szemben, s midőn azt teszem és kimutatom s kimondom, hogy a nemzetibankot a nemzet igényeinek megfelelőnek nem találom, inkább szolgálatot teszek a közérdeknek mint nem, mert ha már önállósítani akarunk egy bankot, legyen olyan, mely szervezeténél s működés hatáskörénél fogva a nemzet minden kívánalmainak megfelelni képesítve lesz; s melyet semminemű political viharok meg nem ingathatnak, és organicus szervezetében legkisebb változásokat sem idézhetnek elő; mert nemzetünk nyomott anyagi viszonyainak emeléséhez, s közvagyonosodásunk bekövetkeztetésének lehetőségéhez csak oly bank mutatkozik kielégítőnek, mely nem pusztán bankjegygyár, hanem egyszersmint egy tetterős hitelorganuma is legyen a nemzetnek, melynél minden hiteltkereső egyes igénye kielégítésre talál, s amellet magát az államkormányzat gépezetét is ellátja mindazon pénz és egyéb eszközökkel, melyek annak szabályszerű és folytonos mozogtatásához megkívántatnak.

Ily bank önállósítása lehetőségének ma előestéjén állunk, s nem hiszem hogy az, ki bankjavaslatomat figyelemmel elolvassa, és pártatlanul gondolkodik fölötté ne jutna azon tudatra: hogy a mellett minden nemzeti bank nulla az ipart, kereskedelmet, nemzet és államgazdászatot illetőleg.

Nem hihetem, hogy átnelátná: hogy Magyarország roncolt anyagi helyzetén egyedül csak az által lehet biztosan és gyökeresen segíteni.

Mert még az ahhoz megkívántató érczalap szerzés módozatai a legkönnyebbek és még is legbiztosabbak, mely szerint minden kölcsönzéseket mellőzni lehet, addig pénzjegyeinek a legkeményebben fődözvék s hivatásuknak helyesen megfelelni képesítvék.

Mig a bank szervezete, szerkezete és alapja oly szilárd: hogy minden political viharokkal dacolni s azok fölött győzedelmeskedni képes, melynek következtében teljes megnyugvással lehet a nemzet aziránt, hogy történjék politicalrendszerében bármily változás, nemzetgazdászati hitelintézetének organicus hatalma védpaizsa alatt biztosan élni, és elveszni nem fog soha!

Meglehet és el is hiszem, hogy sokaknak, és leginkább a szakavatottabbaknak, más fogalmuk van egy

nemzetibankról, s talán rosszul is esik, hogy én azt nem óhajtom; hogy azonban gondolkodásom kellőleg indokolt legyen, s hogy kimutassam: miért óhajtandó a nemzetibank helyet az általam javasolt országos nemzetgazdászati hitelbank, — feltárom alább az osztrák nemzetibank szervezetét, szerkezetét, és működésének horderejét a kormány gépezetre, a közügyekre, az ipar, kereskedelem, nemzet, állam, és közigazgatásra vonatkozólag, melyből kitűnik: hogy mindazon sanyarúságok és terhek, melyek az osztrák kormányra, s közügyeire és azzal kapcsolatban mireánk is nehezültek és nehezülnek, mind a nemzetibank szüleménye.

És ha feltüntetem azt: hogy mily óriási válaszfal képződik egy nemzetibank és a nemzet között, s hogy mily közvetlen érintkezésben áll a nemzet egy országos nemzetgazdászati hitelbankkal? azt hiszem, okadatolva leszen azon vonzalmam, mely az általam javasolt nemzetgazdászati hitelbank eszméjéhez, és annak megvalósításához csatol.

S ha reá mutatok a nemzetibank mindazon vészteljes kinövéseire, mely minket arra tanít és int, hogy azokon okulva, ovakodjunk oly intézménylétesítésétől: mely anynyi ezer és ezer bajok kútforrását képezi, azt hi-

szem, hogy a t. olvasó — egy értelemben lesz velem; és ha bár a nemzetibank a nemzet jogainak egyik jelentékeny alkatrészeit képezi is, annak megvalósítását legalább a mostani anyagi viszonyaink között nem igen lehet óhajtani, midőn annál czélszerűbbet teremteni hatalmunkban áll, s mely üdvösebb kihatásu lesz a nemzetibanknál. Nézzük az oszt. nemzetibankot:

Az osztrák nemzetibank 1816-ik évben keletkezett s ugyanazon évi június 1-én kelt császári nyílt parancsal hagyatott helyben; működését 1818-ik évben kezdé meg, alapját 100,000 darab 1000 pengő forintos részvény képezte, melyekre egyelőre 30.372,600 p. forint fizettetett be. — Ezt azonban 185³/₆-dik években 99,379 darabbal szaporítá, darabonként 700.800 frt befizetéssel; — rendeltetése pedig az volt: hogy az államjegyeket a forgalomból bevonja.

Ezen bankintézmény elválaszthatlanul bonyolult össze az állam pénzügyirendszerével s magát az állam kormányzatott sarokba szóritván, úgy hogy az pénzszorultságba esvén, azon intézethez kényszerült folyamodni, mely körülmény az országos közügyek és kormányzat vezetésére, valamint az ipar, kereskedelem és államgazdászatra ép oly veszélyessé vált, mint nálunk a közelmúlt, és jelenlegi időkben.

Ehez járult még, hogy a bank 1848. évben felfüggesztette pénzjegyeinek ezüstpénzérti beváltását, mely azt szülte: hogy a bankje-

gyek kényszer forgalom tárgyává váltak, s értékük a bizontalan érczalap és fődözet hiányában folytonos ingadozásba estek, melyben mai napig is sinlenek, melynek utó következményei azon roppant adóságo k, melyekbe az osztrák kormány sodartatott.

A kormány meg döbbenve azon óriási zavarón, s hogy annak eléjét vehesse, **155 millió értékű állam vagyont adott a banknak**, hogy kényszerforgalmú jegyeinek némi alapot biztosítson, — és azokat váltsa be.

A bank meg is kezdé 1859-ben pénzjegyeinek beváltását, de ismét csak hamar felhagyott vele; s annak lón kifolyása az is: hogy ma 140 millió frtnyi érczalapon 375.717,072 frt. pénzjegy, tömérdek adóság, és több milliókra rugó értékpapirok léteznek forgalomban, s hogy azt valaha beválthassa, az csak ábránd, mert ott **hol 1 frt. papir pénznek alig van 25 kr. ércérték alapja**: teljes beváltásnak történnie sohasem lehet, a bukás áldozata pedig a nép zöm lesz.

A bank szabadalma 1867-ik évben volt lejárandó, de ujabbi 10 évre ismét meghosszabítatott, mely concessióért 80 milliót adott a kormánynak kölcsön minden kamat nélkül, melyet az néki 1877-ik évben fizet vissza; mit ha tenni képes nem lesz: vagy ujjabb concessió, vagy ugyan annyi értékű állam vagyon aporál a bank birtokába; s mint oly intézet, mely minden állami

ellenörkedés nélkül függetlenül gazdálkodhat, egy véletlen európai crisis esetében elpárolog a rendelkezése alatt álló kincsével, s a forgalomban maradt értéktelen papírjaiból, koldús tarisznyát és botot alkothat magának a szédelgésből alá bukó nemzet.

Ezen rövid kivonat talán eléggé jellemzi az osztrák nemzetibankot, s megfoghatóvá teszi előttünk azon titkos okokat: miért nem emelte feljebb a magyarországi dotációját? itt azon titkos rúgó, melyet meg nyomni nem akar, nehogy az esetleg feltárulható mélységbe belé pillantó lelkesebb magyarok szemei — meredve maradjanak.

Az osztrák nemzetibank tehát **magyarországi datációját felyebb nem emelheti**, mert először nincs ahoz érczalapja, másodszer mert szabadalma 1877-ik évben tehát 4 év mulva lejár, s nagy kár volt coquettirozni vele saját rová sunkra, s helesebb 1877-ik évben ovakodni az osztrák bankjegyűl, nehogy százát húsz-harmincz frtért keljen oda adni és tönkre jutni; — s nekünk elég tanulságul szolgálhat arra, hogy ily szervezetű bank önálósithatásáért ne epedjünk.

Azt hiszem, igazolva van azon fennebbi álitásom, hogy minden Nenzetibank ingadozó alapon nyugszik: s midőn a nemzet politikai rendszerében változás történik, az is aszerint alakul át, vagy semmisithető meg a győze-

delmeskedő viszonyok által, s természetesen, mindég az egyesek tetemes anyagi hátrányára.

10 És feltéve még azt is, miszerint ha nekünk csakugyan ingyünkre volna ily szervezetű bank, kérdés: képesek volnánk e mi 30, 35—60 millió forint alapot össze tenni? Mert alap nélkül bank nem is képzelhető! És ha össze tudnánk is tenni a szükséges alaptőkét, de a mennyiben azt ismét vissza kellene adni az illetőknek, miből szereznénk meg a helyett azon érczalapot, mely a Nemzet köztulajdonát képezné? hiszen mi még állam vagyonnal sem pótolhatnók azt, mert az 54 millió költsön felvétele után egy talpalatnyi sem marad tehermentes?!
15
16

16 Szóval, teljes lehetetlenség nálunk nemzetibankot önállósítani; de ha még lehetne is: nem ajánlatos, és nem tanácsos akkor: midőn annál **szilárdabb alapra fektethető**, a közigénynék jobban megfelelni képes bankintézmény önállósítására és megvalósítására kínálkozik kedvező alkalom; — **mely az Országos Nemzetgazdasági hitelbank lenne.**
14

14 Én ezen hitelbankot oly szilárd alapra fektethetőnek, s oly könnyen megvalósíthatónak képzelem, hogy az minden Nemzetibankoknál előnyösebb mind az állam, mind az egyesek érdekeire, s úgy az ipar, valamint a kereskedelem és Nemzetgazdaságra nézve is; — mert az semmi politikai viszonyokkal össze kötetésben nem álván, történnék a nemzet politikai szervezetében bár

mily változás, és átalakulás, s lenne bár alkotmányos politikai önkormányzatunk valamely válságos idők viszontagságai által felfüggesztve, vagy meg változtatva, az Országos Nemzetgazdászati hiteleintézet működési körében és szervezetében legkissebb változásnak sem lehetne történnie; mert az Nemzetgazdászati természetü lévén, alapján, és hitelműveleti intézménye az összes nemzetnek több ezer milliókra rúgó értékű magánvagyonán nyugszik, és így azt hitelműveleti és pénzjegy forgatási képességétől a Nemzet anyagi hátrányára semmi körölmények között sem nem lehet megfosztani.

Nem tagadható tehát, hogy az Országos Nemzetgazdászati hitelbank megingathatlan szilárd alapra fektethető, és tény, hogy hitelműveleti hatásköre semmi időviszontagságok és politicalai változások által meg nem szóritható, s ily életerős intézmény segedelmével, melyben a Nemzeti anyagi jólét biztosítása honal; minden átmeneti korszakot könnyebben él át a nemzet, s phiscai életerejének birtoklása által, minden nehézségeket könnyebben és biztosabban legyőz, mind ellenkezőleg; azért Nemzetünknek egy ily mentő eszköze égető szüksége van; — és mivel annak megszerzése hatalmában áll, meg kell azt szereznie minél előbb, és minden áran, mert létjogát, anyagi jövőjét, csak akkor láthatja biztosítva.

Az előre bcsátottak után már által térhetnék bank javaslatomra, de nem mellőzhettem kiemelését annak:

13
 hogy miután az **Orsz. Nemzetgazdasági hitelbank**, a javaslatom I fejj.-nek 4. §. fogva egyenesen arra van hivatva: hogy **mindazon hilelműveleteket, melyeket ezidőszerint a magán jellegű hiteleintézetek és takarékpénztárak csak oly nagy megszorítások között teljesíthetnek, — közvetlenül teljesítse a megyei és városi fiókbankjai által, s egyszersmint az által magához ragadja mind azon és nagy jelentőségű jövedelmeket, melyeket azon magán hilelműveletekből s legtöbbnyire az idegen pénzemberek vonnak, hogy eként a nemzet minden egyesse olcsó kamatú, és zaklatástul mentes feltételekhez kötött kölcsönben részesülhessen, és az annyira elharapódzott anyagi életgyilkoló uzsorának véget vessen.**

Hogy legyen az országnak egy oly gazdag pénzforrása, melynek kifolyása által hazánk ipara, kereskedelme, és nemzetgazdaságata emelkedésének gépezete, egy perczig sem szenvedjen fennakadást; mert csak e téren munkaság örökös szabad mozgalma az, mely a Nemzeti közvagyonosodás gyors emelkedésének lehetőségét biztosítja, az országos teherviselést az egyesekre nézve könnyebbé teszi, és a kormányzás gépezetét a fennakadástul meg menti.

14
 És ami a főbb dolog ez az: hogy **czen bank-**

szervezete és szerkezete oly compact, s oly erős alappal bír, illetve bírhat, hogy minden politikai változások viharaival szemben is képes mind azon fontos szolgálatok megtételére: milyenekre egy Nemzetnek az ipar, kereskedelem, nemzet és államgazdászat, s az anyagi existencia fentartásához elengedhetetlen szüksége van; s ez azon legfőbb czélpont, melyet nemzetünknek okvetlenül elkell érnie: ha jövődöbéli létjogát biztosítani, és a világ előtt igazolni akarja.

Szabad legyen ezekután hinnem, hogy ezen bank önállóítása óriási lépést képez közvagyonosodásunk bekövetkeztetésének lehetőségéhez, s oly nagy czélt ért el nemzetünk, minőt e téren soha, mert ezen bankkal össze függésben áll az: hogy a közvetlen országos kölcsönadási műveletből milliók és milliók vonatnak a közös pénztárba mint közös haszon, mely az alábbi javaslatom XIX-ik fejezetében felvett irányelvekhez képest, lehetővé teszi, hogy az elemi csapások minden neme elleni kölcsönös és díjtalan biztosítás, és a károsultak kártalanításának elve is megválasulhassanak, mely oly óriási lendületet ad a közvagyonosodás lehetőségének, melynek nagyságáról csak akkor lehet kellő fogalmat szerezni: ha annak horderejét a gyakorlatban érezni kezdjük, és tapasztaljuk.

S ha még tovább megyünk annak vizsgálásában hogy mit vonhat még maga után az ajánlott nem-

zetgazdászati hitelbank eszméjének meg-
 valósítása? csak hamar felismerjük azt is: hogy a
 még **sohasem létezett gyáripár meghono-
 sulhatásának közvetlen közelébe jutottunk**,
 melyet ismét azon egyik jelentékeny tényezőnek kell te-
 kintenünk: mely egy önálló nemzet létjogának elenged-
 hetetlen postulatumát képezendi, s mely nélkül egy
 nemzet azon hiányban szenved: mely a világ ke-
 reskedelem legelső factorát képezi; s
 mely nélkül nemzet magának világ kereskedelmet nem
 vindicálhat; s ha még annyi vasuti hálózattal bir is, azt
 teljesen a maga hasznára kinem zsákmányolhatja, mert
 míg az egyszerű nyers termelvények kivitelének értéke
 csak alig pár millióra megy, addig a gyáripár produc-
 tumáé mely behozatik, százmilliókra rug; azt pedig sen-
 kisé tagadhatja, hogy kevés kivitelért, kevés a behozott
 pénz, míg a sokkal több behozatalért, nagyobb a pénz-
 kivitel; holott ha nekünk, mint a nyers termelvények
 majd minden fájában és nemében gazdag országnak
 gyáripárunk létezik, nem csak a külföldi gyáripár ter-
 melvényét nélkülözhetjük, hanem mi eszközölhetjük a
 szükségünket fődöző productum fölösleg kivitelét, és az ál-
 tal elérjük: hogy a behozattakért nem viszik ki millióin-
 kat, hanem mi hozzuk be kivitelünkért mások millióit.

Így aztán csakugyan ellehet mondanunk azt, hogy
 vasutaink nem más nemzetnek, hanem nekünk haszno-

sak és teszik a kellő szolgálatot, — s adják a szükséges jövedelmet.

Nem kétlem, hogy lesznek kik azt mondják; hogy mind szép és mind jó volna az, de — miként I-ső füzet-i röpvemben felhozottakra mondották — **nem kivihető**. —

Mire én azt jegyzem meg; hogy elég szerencsétlenség ily közömbös hitben élni, a megvalósítható és életrevaló eszmék iránt.

S utalom azokat a levert francia nemzet magatartására, mely megmutatta a világnak, hogy mit vihet ki, mit tehet egy nemzet: ha van benne elegendő energia, van benne lélektani fogalom hivatását illetőleg, a váltságos pillanatokban!!

És azt hiszem, hogy nincsen kivihetetlen dolog egy oly nemzetnél, mely magát a világ előtt mint olyan akarja elismertetni, s mely önállóságra képes.

A **kinem vihetési mánia**, nem menti ki azokat a nemakarás vádja alól, kik ily lanyha vád eltűrésére képesek, kivannak azok vetkőzve azon önbecsérzetből és nemzeti férfiúi büszkeségből, mely egy honát, nemzetét szerető, s a közérdekért küzdeni, tenni és áldozatot hozni kívánó s hivatott emberben fellelhető és keresendő.

S helyesen jegyzé meg egy orátor, miszerint **nem**

birnak a közérdek iránti fogalommalazok, kik kincshalmaik között az anyagi jólét el-satnyító kéjmámorában fetrengenek; nincs azoknak fogalmuk a népzöm szükségéről, nincsen fogalmuk azon nemesebb kötele-zettségek érzetéről, melyel nemzetük és embertársaik iránt — mint emberek — tar-toznak. —

A polgári kötelességérzetteljes kebelnek nem sza-bad magában megtűrni az elfásultságot, a kényelmek szülötjét a közömbösséget, s ennek ikertestvérét **a gyávaságot.**

Oly honpolgár, ki anyagi és szellemi kellékekkel bir, szebb hivatást gyakorolhat a polgári társadalom működése terén, mint a kötéllel fogott katona a rideg harcmezéjén; s amely polgár a cselekvés küzdelmeitől fél és retteg, s midőn valamely közérdekű és közhasznú eszme megvalósításának látszólagos nehézségétől is megretirál, olyan az, mint a here a méhek kö-zött, dong, fityogtatja magát, s a helyett, hogy a többiekkel a küzdterre szállana és közremü-ködne, felfalja a család szorgalmának gyümölcsét.

A vagyonos és szellemileg is képzett polgár tét-lensége tehát **kettős bün**, mert nem igyekszik be-tölteni azon magasztos kötelességet, melyre hivatva van, s megnyugvást talál kötelessége teljesítését illetőleg azon egyszerű kifejezésben: **nem kivihető!!**

Ugy látszik, nálunk minden ember organismusába befészkelte magát a közömbösséggel párosult gondolkodás, s csak akkor lépünk fel támadólag a pénzrendszer roszasága ellen, **ha zsebünk kiürült**, mihelyest azonban ezen bajunk orvoslásra talál, azonnal feledjük a mult nehézségeit, veszélyes voltát.

Nem tagadható ugyan, hogy a pénzszükségen segíteni szeretnénk; s azt sem lehet tagadni; hogy elneismertetett volna, miszerint a mostani pénzzavarokon, egy önálósitaudó magyarbank nélkül segíteni nem lehet; sőt maga az összes sajtó is nyíltan hirdeti, hogy: **mit ér a sok bank, és takarékpénztár, ha; a forgalom főtárgyának a pénznek szaporítása hatalmunkban nem áll, a melynek szaporodása vagy kevesbülése az osztrák nemzetibank szeszélyétől és machinációitól függ,?** és mindennek daczára ugy látszik, hogy a bankbizottság, s maga a kormány pénzügyi közege is oda vergál, hogy ugyanazon nemzetibanknál kell orvoslást keresnünk, mely gúnyos mosollyal nézi vérző anyagi sebeinket, s gyógyir helyett, égető lápissal dörzsölgeti azt. — Az önuralomra aspiráló nemzetek méltóságához illő e ily magatartás?! és meghunyászkodás?! — De van nemzeti magatartásunkban még azon igen-igen

megrovandó hiba is, hogy pénzteremtés szükségessége felől ugyan beszélgetünk, hanem nem gondoskodunk azon módokatok felől, melyek szerint a pénzt valóságos áldássá lehessen tenni az összes nemzetre nézve; mert pénz és pénz között azon óriási különbséget találok: hogy míg az egyik megszerzése sokszor tetemes vagyoni áldozattal, addig a másik, vagyon szaporodással jár; s én oly pénzforgalmat óhajtanék hazánkban, melynek megszerzése senkire semmi szín alatt ne legyen vagyoni áldozattal járó eszköz.

És hogy ez elérhető legyen, ahhoz csak két körülménynek megvalósítása szükséges t. i. az általam ajánlott banktervezett, s az okszerű államgazdászat a kormányzatban úgy: hogy a két főtényező, egymással örökös öszhangzatban álljon, s a célpont ellesz érve, mert míg az országos nemzetgazdászati hitelbank mint a nemzet minden egyesének s testületének közös pénztárába minden kölcsönt igénylő hitelre és olcsó kamatú, s kedvező feltételekhez kötött kölcsönre talál, mely által magát vagyoniilag rendezheti, az uzsorás kölcsön nyomása alul megsza badulhat más részről a kölcsön után fizetendő kamatokat ismét mint egy ö n m a g á n a k t ö k é s i t i, mert ha vagyoniilag elemi csapás éri, javaslatom XIX-ik fejezetében felvett elveknél fogva kártérítésben részesül, és így a kölcsönvett tőkének minden tekintetben hasznát veheti, mely a közvagyonosodásra nagy előnyt és hatalmas kihatást

gyakorolná; míg a kormány a kölcsönöktől bizonyos százalék jövedelmet húzna, s annak élvezete mellett a bélyeget teljesen el lehetne törölni; sőt amennyiben az elemi csapások által a kártérítésekre rendelt összeg kinem merítettetnék, a fennmaradt összeggel az államtartozás lenne törleszthető.

És éne kéttényezőt úgy gondolnám egymáshoz idomithatni: hogy a bank pénzel látván el a az országot és ezáltal a kormányt, nem érintené a kormányrendszer egyetlen ágat sem, s az országos kincstárba folya mindazon jövedelem: mely a kormányzati rendszer szabatos vezetéséhez megkivántatnék, hogy a kormány gépezet fenakadást neszenvedne.

Kiveendő volna azonban a kormánykezéből a hazai kincsbányák mivelete, és az, a bankigazgatóság kezelésére volna bizandó, mivel az alábbi törvényjavaslat V-ik fejezete szerint, a bánya termelvények ugy is a bank ércalapjának képzésére és szaporítására fordítandók. —

De van még egy más igen fontos körülmény is, mely parancsolja: hogy a kincsbányák miveltetése a kormány kezéből kivétessék, és ezen fontos körülményt az 1873. évi pénzügyministeri országos költségvetésben találjuk, mely reánk nézve nemcsak hátrányosságot, hanem szégyent is hárit a világ előtt, s ugy tünteti fel nemzetünket, mint ön-

gazdálkodásra és önkormányzatra képtelent. —

És ezen nagy horderejű hibás gazdálkodás elnem titkolható a világ előtt sem, mert aki belétekint az említett ministeri költségvetésbe, úgy találja annak 2. lapján XVII, fejezett 1-ső czim 18. 26. és a 3-ik lap VII. fejezet 6. tétel számok szerint, hogy a fémjelzés, bányászat és pénzverési műveletek kezelésének fődözésére 14.198,265 frt lón előirányozva; míg a 4-ik lap II. fejezet 18. 25. és 6. tétel számok szerint a fődözet, vagy is jövedelem a fémjelzés, bányászat és pénzverésből csak is 13.705,250 frt, és így ezen üzletág — **493,015 frt deficittel kezeltetik.**

Nem tudom melyék azon okok, melyek miatt bányászati mivelésünk deficittel végződik, de legyenek azok bármelyek: roppant hátrányunkra van az hitelünket, gazdálkodási képességünket illetőleg a külföld előtt; mert hiszen ha csak azon 493,015 frt veszteségünk volna, türhető lenne, ám de mert a kezelési fődözetre fordított 14.198,265 frtot kölcsönvett pénzből kellett teljesíteni, tehát annak évenkénti kamata is elveszett, melyet ha csak 8%-tól veszünk is, — ~~1.136,000 frt,~~ s az azután fizetendő évi kamat is 1.136.000 frt, melyhez hozzátéve a deficitet 449,015 frt, ezen egyetlen üzletág kezelésénél összesen 2.765,015 frt veszteségünk van.

Nem volt szándékom a tényezők eljárását boncz-

kés alá venni, mert elég bonczoló eszközök a számok a nyilvánosság előtt; csak annak akartam kifejezést adni, miszerint nem lehet csudálni: hogy rövid öt évi önkormányzatunk ideje alatt, a pénzügybizottság kimutatása szerint is 1.175,882,999 forintig emelkedett adósságba keveredtünk még pedig oly békés időben és akkor; melyben rendszeres gazdálkodásunkat semmi kényszerítő körülmények sem készítették rendkívüli állapotba jutni; és mikor az adózás is majd háromszor oly fokra emelkedett: mint mennyi az absolut kormány uralma alatt volt.

Ily gazdálkodási modort egy nemzet sem tüntetett még fel az Európai continensen, nem az egész világon. — Azért ezen gazdálkodási rendszerrel felkell hagyni, mert az iszonyú hátrányunkra van hitelünket illetőleg a külföld előtt.

Mert kitagadhatná azt, hogy a külföld erre nagy súlyt fektet? avagy nem épen most vesszük e megrettenésének bizonyítványát az 54 millió frt kölcsönt kereséssel? nem mutatkozik e hitelünk iránti bizalmatlansága akkor; midőn pénzt más nemzeteknek 4% kamat mellett adja, míg mi 8½% kamat mellett vagyunk kénytelenek azt elfogadni? sőt alig kaphatunk!

Egy nemzet csak akkor tűrhet meg ily gazdálkodást, ha eleve elkészült a megsemmisülésre, de addig míg önuralomra aspirál, — tűrnie nem lehet, nem szabad.

Meglehet, hogy azt mondják azok, kiknek az országos gazdálkodási jog kezükben van, hogy másként nem lehet gazdálkodni kivált a bánya miveleteknél.

De én erre válaszul azt adhatom, hogy tekintsék meg az absolut rendszer gazdálkodási modorát, s nem lesz nehéz azon valósághoz jutniok: hogy az, az 1860. évi kimutatás szerint egyedül és kizárólag a magyarországi bányákból 12.916,881 frt 78 kr. jövedelmet vont, még pedig 49,414 bánya munkás által és 2.238,786 frt 1 kr. kiadási költség mellett; mely szerint tehát a tiszta nyeresmény 10 millió forinton fölül volt.

Nam akarok mélyebben hatolni a statistikai számok adataiban, mert nagyon korbácsolják gazdasági modorunkat és az rossz érzést szül; hanem vissza térve tárgyamra, csak azt mondhatom: hogy ideje volna okulni mások ügyesebb gazdálkodásán és ami rossz gazdálkodásunk által előidézett veszteségeken, s ma még mindent helyre lehetne hozni, de később még vagy öt évvel — aligha. —

Ragadjuk meg tehát a javasolt bankintézmény megvalósíthatására és azzal kapcsolatban közvagyonosodásunk biztos elérhetésére vonatkozó azon alkalmat, mely az osztrák nemzetibank felfedezett tehetetlensége pillanatában kínálkozik, hiszen azáltal nem vétünk sem a közjogi viszonyok, sem az osztrák kormány

és nemzetibank érdekei ellen, ha reá mutatva az általam feltüntetett körülményekre, és egész őszintességgel és határozottsággal azt mondjuk nekik;

Ime nyílt titkok előttünk mindazon okok, melyek miatt a kívánt dotációt Magyarországon felemelnetek nem lehetett, mert 140 millió érczalapon 375.717,072 forintnyi pénzjegy forgalom oly összeg, melyhez a bukás következése nélkül tenni már nem lehet, mert alig van egy osztrák frt papírpénzjegynek 27 kr. ércalapja; és mert a forgalmi pénzjegy csekélyisége nálunk az ipart, kereskedelmet, nemzetgazdászatot, sőt az egész nemzet anyagi existenciáját is végveszéllyel fenyegeti; s hogy e veszélyt megelőzhessük:

Mi önállósítunk Magyarországon egy nemzetgazdasági hitelbankot, adunk annak szilárd ideiglenes, és rövid idő alatt 60—100 millió érczalapot: kibocsátunk 150 millió frtnyi pénzjegyet, s ezáltal lehetővé teszük nektek, hogy 145.717,072 frt pénzjegyet a forgalomból bevonhassátok, mely után a forgalomban maradó 230 millió pénzjegyének, a 140 millió érczalap

elégséges földözetül szolgál, s közös erővel a valuta rendezéséhez juthatunk !

Ennyit akartam bevezetésül adni tájékoztatásul arra nézve, hogy beláthassa mindenki: hogy nekünk **az osztrák nemzetibank segedelmére támaszkodni, a legszerencsétlenebb mánia**, mert az képtelen ami segélyünkre lenni.

És ha mi ily nyílt homlokkal foglalunk állást az osztrák nemzetibankkal szemben, ha kezdetben csak csul ragaszkodnánk is **két nemzetett veszélyel fenyegető álláspontjához**, végre okvetlenül megadná magát, mert látná először azt: mert más állapotot, mint minőt helyzetét illetőleg a fennebbi számok igazolnak, — kimutatni nem képes; sőt hogy az általunk feláldított pénzügyi eszme elfogadását úgy az osztrákbirodalom, valamint saját pénzügyi állása parancsolja, — a közös megállapodás létrejötte iránt semmi kétség sem foroghat fenn.

Kel tehát, hogy a javasolt nemzetgazdaszatibank önállósítására és megalakítására törekedjünk, mert lehetetlen: hogy az oszt. nemzetibankhoz kötött reménység teljesüljön; s nincsen lehetőség arra: hogy az saját bukása nélkül a magyarországi dotációt oly fokra emelhesse, minőre azt a mi iparunk, kereskedelmünk, nemzetgazdaszatunk, és hiteligenyünk követeli.

Hogy pedig elegendő pénz, olesó kamatu kölesön, és a közhiteligénynek kielégítése nélkül hazai iparunk kereskedelmünk, nemzetgazdaszatunk s egész nemzeti anyagi existentiánk és maga az államkormányzat sem képes egüstálni, s hogy mind az végveszélylyel lesz fenyegetve, azt mindenki beláthatja.

Ne adjunk tehát alkalmat e téren további tétlenségünk által az absolut uralom némely embereinek arra, hogy szemünkbe kaczagva Petöfi örültjével s azt mond-hassa a világ előtt:

Lángostort fontál magadra magyar önkormányzatod által és ideje alatt, hogy azzal vérig, a földig és a megsemmisülésig korbácsoljad magadat!

Időt alkalmat akartál önkormányzatod vezetésére, és ime egy rövidke idő alatt beigazoltad: hogy államgazdaszatra és önkormányzatra képtelen vagy, mert **gyámkodó uralom nélkül** már az adósá-gok tömkelegébe, s a végenyészlet szélére terelted magadat!

Mentsük meg e szégyentől a nemzetet, s az utókor és a világ előtt, annak becsületét és büszkeségét!!

És most által térek bankjavaslatomra.

II.

Javaslat!

Egy országos nemzetgazdasági hitelbank önállósítása tárgyában.

I. FEJEZET.

A bank önállósításának kimondásáról.

1. §. Egy országos nemzetgazdasági hitelbank önállósítása és életbeléptetése elrendeltetik, s azzal kapcsolatban egyidejűleg az egyesek és testületek vagyonainak és jövedelmeinek az elemi csapások minden neme elleni kölcsönös és díjtalan biztosítása s azok kártalanítása egyszermindenkorra kimondatik.

2. §. A bank és biztosító intézmény, ezen mindenre kötelező országos törvény védpaizsa, s a m. kir. pénzügyminister felügyelete, és egy országos bankigazgatóság vezetése alá helyeztetik.

3. § A bank, egyszersmint biztosító főintézet székhelye Budapest.

4. §. A bank célja és hivatása, minden hitel és

biztosítási műveleteket a magán jellegű intézetek kezeiből kivenni és azt gyakorolni; s az azokból befolyó minden jövedelmeket a bankpénztárába összevonni; közvetlen kölcsönököt adni a nemzet minden hiteltigénylő egyeseinek és testületeinek az általa kibocsátandó és forgalomba hozandó pénzjegy tőkéből.

5. §. A bank feljogosittatik a nemzet hiteligenyének megfelelő, és a II. fejezett 42. §-ban meghatározott pénzjegy gyártására s forgalomba hozatalára.

6. §. A hitelnyitás, biztosítás, és az okozott károk elvétele, s a kártalanítások c zélszerű kezelhetése végett, minden megyében és nagyobb városban — fiókbankokat állit az igazgatóság, melyek saját területükön belől egymástól függetlenül, de mindannyian a főbank igazgatóság felügyelete alatt működnek.

7. §. Az 5. és 42. §. szerint forgalomba hozandó pénzjegyek, minden rendelkezés alatt álló kamat s egyéb jövedelmek és az összegyűjtendő érczalap, a kormány kincstárétól függetlenül külön kezeltetik az igazgatóság által, azzal nem egyesithető, s a bank pénztárába folyik.

8. §. A bankigazgatóság, a IV. fejezet 55. §-ban megállapított módozatok szerint utasittatik a forgalomba hozandó pénzjegy ideiglenes alapjának igénybe vételére s az érczalap megszerzésének módozatai foganatosítására.

9. §. Az érczalap gyors megszerezhetése végett, a

magyarországi pénzbányákban termelt fémkészlet, a bank pénztárába vezérlendő, s azt az országból ki vinni, és más célra fordítani meg nem engedtetik. Ide értetnek a magán bányák termékeinek beváltása is; és ezen módozatok keresztülvitele végett, a bankigazgatóság a kormány részéről minden szükséges támogatásban részesítendő.

10. §. A bankigazgatóság, a befolyandó bányatermelvényekből $\frac{1}{4}$ -ed részt a közforgalomnak enged, $\frac{3}{4}$ -edrészét érczalapnak csoportosít.

11. §. A bankigazgatóság utasíttatik, hogy a VII. fejezet 71. §. szerint kibocsátandó záloglevelek és ezüst kötvényekért esetleg befolyó ércpénzt, az érczalap növelésére és szaporítására fordítsa.

12. §. Az érczalap emelése mindaddig tart, míg az V-ik fejezet 56. §-ban meghatározott mennyiség el nem éretik.

13. §. Ha az érczalap, az 56. 58. §§-ban meghatározott mennyiséget elérte, az évenkénti ércpénz szaporulathoz képest vonatik be pénzjegy a közforgalomból és az ércpénzzel szaporíttatik, illetve helyettesíttetik.

14. §. A meghatározott érczalap össze csoportosításán fölül mutatkozó ércpénzel, az ércpénzért elhelyezett záloglevelek és ezüst kötvények tőkái után járó kamatok fizetnek, és a kisorsolt kötvények beváltatnak. —

15. §. A bankigazgatóság feljogosittatik annyi 100 frtos 5—10 évre szóló kisorsolás alá eső 4°/_o ezüst kamatú kötvényeket kibocsátani, mennyit elhelyezhetőnek, és az ércalap gyors-beszerzéséhez szükségesnek lát. Erről azonban az országgyűlést időről-időre értesitendi.

16. §. A pénzjegy forgalomba hozatalának módzatai, a II. fejezetben szabályoztatnak.

17. §. A 11. §-ban említett záloglevelek, és a 15. §-ban érintett ezüstkötvények kibocsátása s az azokért befolyó pénzjegy összegek kezelési módzata, az V. fejezet 60. §-us szabálya szerint történend.

18. §. A bankigazgatóságot az országgyűlés a főrendiházzal egyetértőleg választja, mely a segédszemélyzet összeállítását a XI. f. 156. §. szerint szervezi.

19. §. A bankigazgatóság a pénzügyminiszterrel egyetértőleg járand el a forgalomba hozandó pénzjegynek a birodalom mindkét felében leendő egyenértékesítés megalapítása tárgyában a III. fejezet 51. §. szabályai szerint.

20. §. A kibocsátandó pénzjegy alakja s külirata iránti kérdés, a megelőző és az 51. §. szerinti teendőkkal egyidejűleg intéztetik el. A felirati szövegezés mintázata, a 49. §-usban foglaltatik; mely azonban a birodalom mindkét felének igénye kielégítéséhez képest módosítható.

21. §. A pénzjegy egyenértékesítése, külalakzata

és felirata tárgyában létesítendő megalapodás, az országgyűlésnek bemutatandó. 1a

22. §. A megelőző §-usban kijelelt teendők befejezése után, a pénzjegy gyártáshoz megkivántató minden eszközök beszerzését, a bankigazgatóság azonnal eszközözlendi.

23. §. A pénzjegy-gyártáshoz megkivántató eszközök beszerzéséhez szükséges összeg, az államkincstárból utalványoztatik, melyet az igazgatóság később visszatérít.

24. §. Ha az érczalap szerzése az 58. §. szerint eszközöltetik, azon esetre annak 3-ik pontja szerint befolyó összegekből is fedezhetők a felszerelvényekre szükséges összegek.

25. §. Azon esetre, ha a 19., 20., 21. §§-sokban foglalt kérdések kölcsönös megalapodásra nem vezetnének, utasittatik a bankigazgatóság: hogy a pénzjegygyártást haladéktalanul kezdje meg; a pénzjegyekre a 49. §-ban foglalt feliratot alkalmazza, a „birodalom mindkét felében“ szó kihagyásával. 1a

26. §. A bankigazgatóság és a pénzügyminiszter egyetemlegesen felelősek mind azért, mit netalán a bank, és így az összes nemzet hátrányára, ezen törvény rendeletével ellentétesen cselekszenek, s az országgyűlés által vád alá is helyezhetők. 1b

27. §. A bankintézményből kifolyó műveletek mindazon módozatai, melyek netalán az ügyletre és az

egyesekre hátrányosaknak mutatkoznának, másokkal, és az intézményre nézve előnyökkel helyettesítendők, az idevonatkozó módosítási szabályokat a bankigazgatóság hozza javaslatba, életbeléptetésük előtt azonban a törvényhozásnak, helybenhagyás végett beterjesztendők.

28. §. A bankintézmény valamely üzletágának gyökeres, vagy lényeges részletes átalakítása, csak a törvényhozás által eszközölhető.

29. §. Minden átalakításra vonatkozó törvényjavaslat, a miniszter által az igazgatóság közreműködése mellett készítettetik, s megvitatás és helybenhagyás végett, a törvényhozás elé terjesztetik.

30. §. Minden a bank intézmény átalakítása vagy üzletének módosítására vonatkozó javaslatok, a felsőházzal is közöltetnek hozzájárulás végett, mielőtt szentesítés alá terjesztetnek.

31. §. Azon szabályok, melyek mint törvények alkalmazandók, a fejedelem által szentesítendők. — Azok pedig, melyek csak miniszteri rendeleték alakjában érvényesítendők, a képviselő és felsőház jóváhagyása után, a miniszter által iratnak alá és léptetnek életbe.

32. §. A hitelnyitás és biztosítás életbeléptetése törvényes szokás szerint tételük közzé.

33. §. A bank hitelnyitás körüli eljárását, s az adósok és közte felmerülő pereskérdések elintézésének módozatait, külön fejezetek szabályozzák.

34. §. Az elemi biztosítás, kártalanítás és minden e szakba vágó intézkedések módozatai, külön fejezetekben foglalhatnák.

35. §. A fő- és fiókbankok bel és külszervezetére vonatkozó szabályzatokat külön fejezet alapítja meg.

36. §. A bank működésének módozatait s annak megvizsgálása iránti eljárást, az ide vonatkozó fejezet szabályozza. (XV. F. 206. §.)

37. §. A bankigazgatóság feljogosittatik, hogy magát külföldi bankokkal és bankházakkal összeköttetésbe tegye, s minden összeköttetésének szükségességéről, céljáról és eredményéről, a képviselőháznak a miniszter által jelentést teend.

38. §. A külföldi bankokkal és bankházakkal kötendő minden üzleti egyezmény, a bank és az összes nemzet közös garanciája alapján létesítettnek tekintetik.

39. §. A külföldi bankoknál és bankházaknál elhelyezett minden értékpapiroknak, a bank összes cselekvő állapotán fölül, az összes államjavak és a nemzeti közgarancia is biztosítékul szolgál.

40. §. A bank és fiókjainak megnyitása és működésének megindítása, törvényes szokás szerint tétetik közzé.

41. §. Ezen törvény szentesítés alá terjesztésével a miniszterelnök, végrehajtásával pedig a pénzügyminiszter és a bankigazgatóság bizatik meg.

II. FEJEZET.

A forgalomba hozandó pénzjegy mennyiségéről.

42. §. A bank által 150 millió forintnyi pénzjegy bocsátatik ki, s forgalom és kölcsön tárgyává tétetik.

43. §. A pénzjegy, a fiókbankok közt terület és népség arányához képest osztatik fel kölcsönadás végett.

44. §. A fiókbankok közvetítik a kölcsönadást, és teljesítik az elemi károk felvétele és a kártalanítások körüli minden eljárást.

45. §. A forgalomba hozandó és kölcsöntárgyává teendő pénzjegy ugy osztatik fel a fiókbankok közt, hogy annak aránytalan felosztása miatt, a hitelt igénylők rövidséget és hátrányt ne szenvedjenek.

46. §. A fiókbankok, takarékbetétek elfogadására és forgatására is feljogosittatnak, s a betétek takarékpénztári szabályok szerint kezeltetnek, s minden üzleti kezelést az országos bankigazgatóság felügyelete alatt gyakorolnak.

III. FEJEZET.

A pénzjegyek minőségéről és alakjairól.

47. §. A kibocsátandó pénzjegyek 1, 2, 5, 10, 50, 100 és 1000 forintosokból állanak és minden

egyes forint 100 krajczár ércalapot képvisel arany és ezüstben.

48. §. A pénzjegyek a magyar osztrák birodalomban minden állami és magány pénztárak és fizetéseknel 100 krajczár ércpénz fejébe elfogadtatnak, és a magyar országos nemzetgazdászati hitelbank által ugyanannyi értékért mindenkor beváltatnak.

49. §. A pénzjegyek következő czímiratot kapnak: „**Egy forint**“, mely 100 krajczár ércpénz fejébe a magyar-osztrák birodalom minden állami- és magánypénztárainál s fizetéseknel elfogadtatik, s a magyar országos nemzetgazdászati hitelbank által 100 ezüst krajczárért beváltatik.

50. §. A pénzjegyek a magyar korona felvétele mellett, oly külalakzatot nyerhetnek, minőkkel a jelenleg forgalomban lévő osztrák jegyek ellátvák, s azok hátlapján a czímirat a 25. és 49. §§-ok szabályai szerint a magyar-osztrák birodalomban divó minden nyelven feljegyeztetik.

51. §. A pénzjegyek egyenértékesítése iránt a 19. §. szerint, és a felirat s külkellékek kölcsönös megalapítása végett az osztrák kormány és az osztrák nemzetbank igazgatósága megkerestetik, a megkereséssel a pénzügyminiszter bizatik meg.

52. §. A megalapodás létre, vagy létre nem jöttéről az országgyűlésnek jelentés tétetik, az utóbbi esetben a 25. és 49. §. szabálya alkalmazásba vétetik, s az

első pénzjegy a nemzetgyűlésnek bemutat- tatik.

53. §. A pénzjegyek, a pénzügyminiszter mint elnök, és a bankigazgató által iratnak alá.

54. §. A magyar pénzjegyek beváltását az osztrák-magyar birodalom beváltó intézetei is gyakorolják, melyekhez szükség esetében egy magyar osztály is állítatik fel.

A pénzjegyek utánzóí és hamisítóí, a magyar-osztrák birodalom törvényei sulya alá esnek, és 5—10 évig terjedő fogsággal és kártérítéssel büntettetnek.

IV. FEJEZET.

A pénzjegy ideiglenes alapjáról.

55. §. A kibocsátandó bankjegyek ideiglenes födözetéül első sorban és ideiglenesen 10 évre — a 350 millió értékű egyházi javak jeleltetnek ki; mig második sorban az összes államjavak, és a nemzet garanciája szolgál alapul.

56. §. A pénzjegyeknek egyelőre 60 millió forint érczalap szerzése rendeltetik el, mely az 58. §. szerint 100 millióra egészítettik ki. — A 60 millió érczalap megszerzése után az összes ideiglenes alap, a garancia alól felmentettnek tekintetik.

57. §. A kibocsátandó bankjegyek az ideiglenes garancia által eléggé födőzve lévén, azok három év

előtti beváltásának szükségessége fenn nem forog, mindazonáltal 1.000,000 frt erejéig, már a 2-ik évben történhet beváltás.

A haszonvétlenségig megviselt jegyek, ujjakkal cseréltetnek fel.

V. FEJEZET.

A pénzjegy érczalapja szerzéséről.

58. §. A 60—100 millió frtnyi érczalap következő módozatok szerint szereztetik meg.

1-ször. A magyar államvasut kölcsönből, az 1872. évi pénzügyminiszteri kimutatás 33 tétele szerint a magyar kincstár rendelkezése alatt álló . . . 8.611,515 frt érckészlet, a bank pénztárába helyeztetik által.

2-szor. Ugyancsak a miniszteri kimutatás 221. l. 1. 2. tételei szerint az országos és magány ércbányákból évenként termelendő . . . . . 5.263,517 frt ércpénzjövedelem, a bankigazgatóság által váltatik be folytonosan.

3-szor. Az I-ső f. 4. §-ában kimondott kölcsönös biztosítás, és az elemileg okozott károk megtérítésére vonatkozó üdvös elveknek megvalósíthatása végett, köteles minden adófizető, a föld, ház, jövedelmi és személykereseti egyenes adó minden forintja után 3 évig,

a bank pénztárába 30 kroat az adóval egyidejűleg fizetni, mely az összes 65 millió államadó után tesz évenként . . . . . 19¹/₂ 3 év alatt pedig . . . . . 58¹/₂ millió forintokat.

Ezen jövedelmi összeg a 92. §. szerint forgattatik, és minden év végén érczalap vásárlásba öntetik. — Az adófizetőknek minden fél évben a bank nyugtái által biztosittatik, és nekik a 4—10-ed évi időközök alatt 4⁰/₁₀ kamattal visszafizettetik.

Ezen adó, az államadóval egyidejűleg szedetik, és minden adószedő által külön kezelési napló kapcsában, az illetékes fiócbank pénztárába minden hó 1-ső napján bevezéreltetik.

4-szer. Az érczalap szaporítására fordittatik továbbá mindazon ércpénz, mely a 11, 15, 71. §§-ok szerint kibocsátandó 200 millió forintnyi záloglevél és ezüstkötvény elhelyezése alkalmával azokért a bank pénztárába időközönként befolyik.

Ha az érczalap, az 1, 2, 4. pontok szerinti módzatok által megszerezhetőnek mutatkozik, a 3-dik pont alatti kötelezettség csak egy évben vétetik igénybe, vagy a körülményekhez képest teljesen mellőzhető is.

59. §. A 3-ik pont fogamatba vétele mellett azonban a 150 millió frt pénzjegy évi 9.000,000 frt kamata, az elemileg okozott károk fedezésére, illetve megtérítésére fordittatik, ellenben az is érczalap szerzésre fordítandó.

60. §. Az összes érczalapot a bankigazgatóság kezeli, annak esetleges gyümölcsöztesése iránt tervezetet terjesztett a pénzügyminiszter által a törvényhozás elé.

61. §. A kincstártól által veendő érczalap helyett, a kincstár rendelkezésére ugyanannyi pénzjegyet enged az igazgatóság, — az 58. §. 4. pontja alatti jövedelemből.

62. §. A bányatermelvények beváltását, ugyancsak az 58. § 4. pontja szerinti jövedelemből teljesíti az igazgatóság.

63. §. A határvámoknál esetleg beváltandó bankjegyek helyett kifizetendő érczalapot, az igazgatóság szolgáltatja ki.

64. §. Az érczalap mennyiségéről, hónapról-hónapra nyilvános kimutatást ad a bankigazgatóság.

VI. FEJEZET.

A bankjegy egyenértékesítéséről.

65. §. Minthogy a bankjegy kellőleg fődözve lévén, s az érczalap gyors és biztos beszerzésének lehetősége tényleg igazolt, — az egyenértékesítés következőleg történend :

66. §. Az osztrák nemzeti bank oly mennyiségben vonja be jegyeit a forgalomból, amily mennyiségben a magyar bankjegyek a forgalomba hozatnak.

67. §. Midőn a magyar bank a 150 milliót kibocsátja és a 60 millió érczalapot 100 millióra szaporította, bevon az osztrák nemzeti bank a 375.717,072 forintnyi pénzjegyéből 145.717,072 forintot, s marad forgalomba a 140 millió érczalapján 230 millió; mely esetben állani fog az osztrák bankjegy, mint $1 - 1\frac{1}{4}$ -edhez és minden forintja 75 krral lesz fedezve ércpénzben.

68. §. A 150 millió magyar bankjegy 100 millió érczalapfödözete és mellék födözete mellett, mint $1 - 1\frac{1}{4}$ -edhez fog állani és födözete minden egyes forintnak 75 kr érczalappal biztosittatik.

69. §. A magyar és osztrák bankjegy ekként egyenértéket nyervén, forgalomban lesz összesen 380 millió, és a magyar záloglevelek s ezüstkötvények 300 millió frt értékig.

70. §. Mindazon osztrák bankjegy, mely a magyar banknál összehalmozódik, az osztrák nemzetibank által ércpénzért váltatik be, és viszont.

VII. FEJEZET.

A záloglevelek és ezüstkötvényekről.

71. §. Hogy az I. f. 11. §-ban meghatározott záloglevelek minél gyorsabban bocsáttathassanak ki, utasittatik a bankigazgatóság, hogy 100 millió forintot minél előbb

adjon kölcsön a magányos hiteltigénylőknek, s az arról szóló kötelezvényeket az adósok vagyonaíra a bank jávára és címére kebleztesse be.

72. §. A megelőző § szerint jelzálogilag bekebelezett bankkötelezvények képezik a záloglevelek alapját, és azok értékének kétszerese, azaz 200.000,000 frt erejéig bocsátatnak ki 5—10 évre szóló 4% ezüsttel kamatozó és szelvényekkel ellátott záloglevelek.

73. §. A záloglevelek külföldön ércpénzért helyeztetnek el, s kisorsolás alá esendők, és ércpénzzel fizetnek ki.

74. §. A magyar és osztrák birodalomban ércpénzért elhelyezett értékpapírok 7% kamatot jövedelmeznek, melyek azonban pénzjeggyel fizettetnek és váltatnak be.

75. §. Mindazon záloglevelek, melyek külföldi bankoknál és bankházaknál helyeztetnek el, az 5—10-ik évben a birtokos kívánatához képest vagy beváltatnak, vagy értékidejük meghosszabbításával újabb 3—5 évig forgalomban hagyatnak, s ekkor kisorsoltatnak.

76. §. Ugy a kibocsátott, mint a forgalmi értékkel meghosszabbított záloglevelek évnegyedekre szóló szelvényekkel láttatnak el, melyek a kamatfizetések alkalmával bevonatnak, s az utolsó szelvény beváltása előtt a záloglevélre nézve, a 75. §-hoz képest történend az intézkedés.

77. §. A beváltott záloglevelek és ezüstkötvények helyett újabbak bocsáthatók ki.

78. §. Az igazgatóság által kibocsátandó ezüstkötvények létszáma, a szükséghez képest általánosságban és részletekben, is általa határoztatik meg.

79. §. Az ezüstkötvények és záloglevelek mindenkor az előmutatóra szóllanak, s forgalmuk ép oly korlátlan, mint a bankjegyeké.

80. §. Minden ezüstkötvény 5 és 10 évig terjedő forgalmi érvénnyel bir, s a lehetőségig ércalapért árusítandó el; szabadságában áll az igazgatóságnak meghatározni, hogy az 5—10 év között melyik számúkat váltsa be, és azt hirlapilag közzé teszi, hogy kisorsolás alá bocsáthassa.

81. §. Ha azonban az ezüstkötvény bankjegyért árusittatik el, a cursus fölösleg reá fizettetik; a szelvények ezüstpénzzel fizettetnek, de a kötvény névértékű folyó bankjeggyel váltatik be. Ez pedig a kötvényen megjegyzendő.

82. §. Ugy a záloglevelek, valamint az ezüstkötvények, a magyar bankoknál fizetés gyanánt is elfogadtatnak, még pedig lejáratuk ideje előtt is; mely esetben a forgalomba hozatali időre leszámítolás alá esnek.

83. §. Ha a VIII-dik fejezet 98. §. szerinti kölcsönvételnél a kölcsöntvevőnek tetszik, a kölcsöntőke egy része kötvényekben és záloglevelekben is adható; ezt azonban kényszeríteni nem lehet.

84. §. A záloglevél és ezüst kötvény által nyújtott kölcsön, teljes pénzértékben történtnek tekintetik.

85. §. A záloglevelek és ezüst kötvények, a bankok pénztáránál kölcsönalapul is elfogadtatnak, és azok teljes értéke erejéig adatik kölcsön.

86. §. A záloglevelekre és kötvényekre adott kölcsönökről azonban váltót állít ki az illető a bank részére, melynek lejáratát után ha a tőkét nem törleszti, a kötvény és záloglevél a bank részére esik, s az adós a bank által esetlegesen fizetésre szorítottatik.

87. §. Ha a letett értékpapírok kamatszelvényei a 74. §-ban megalapított 7°/_o alá esnek, azon esetben az 1°/_o a banknak esik vissza, azonfölül az őrzésért $\frac{1}{2}$ ^o/_o díj fizettetik százától.

88. §. A bank értékpapírjainak letétele mellett nyert kölcsön időtartama, a kölcsönt kérő kívánságához képest határoztatik meg amennyiben az a váltó leszámítolási szabályokba nem ütközik. — Ezen határidő azonban a 94. §-hoz képest mindannyiszor amennyiszor az adós kívánja, a kamatfizetési feltételek pontos megtartása mellett — meghosszabbitható. —

89. §. A bank záloglevelei és kötvényei, a birodalom másik felében is letehetők kézi zálogként bármely bankok, vagy magán pénztáraknál, mely esetben azonban köteles a magyarországi bank azt, a telepítvényes esetleges kívánatára magához váltani, a beváltás azon-

ban csak hasonértékű oszt. papirokért, vagy pénzjegyekért történhetik.

90. §. A magyar bankok, az oszt. nemzetibank értékpapirjait is elfogadják kézi zálogul és fizetésül, de csak is az árkeleten; s jogában áll azt a 89. §. elvénél az osztrák nemzetibank által beváltatni. — Az ily papirok elfogadásánál különös tekintetel és figyelemmel kell lenni arra, hogy a bankintézmény hátrányára ne történjék.

91. §. A záloglevelek és kötvények körüli helyes eljárási szabályokat, amennyiben azok szükségeseknek mutatkoznának, az igazgatóság dolgozza ki, és a minster által rendeletileg érvényre emelteti; annak azonban jogellenest magában foglalni nem lehet.

VIII. FEJEZET.

A bankjegy forgalmáról s kölcsönadásáról.

92. §. A forgalomba hozandó 150 millió frt bankjegyből 100 millió, a 71. §. rendeleténél fogva a kölcsöntkérő magányosok reálítására helyeztetik el; 50 millió frt, és minden az 58. 59. §. szerint a bankpénztárába befolyó, valamint a záloglevelek és ezüst kötvényekért befolyandó s az érczalap vásárlásba öntendő összegben fölül maradó, és a 150 millió forgalmi bankjegy évi 6 százalék 9000,000 frtot tevő kamatok

és minden kamat növedékek, az ipar és kereskedelem terén váltó leszámítolás mellett forgatandók. Esetleg a szükséghez képest, 100 milliónál több is adható realitásokra.

93. §. A realitásokra 6. 12. 24. 32. évekre s törlesztésre adatik a kölcsön; eltérőlegazonban a kölcsöntkérő kívánatához képest, rövidebb időre is adható.

94. §. Az ipar és kereskedelem terén 3. 6. 9. 12. hónapra, s esetleg 36. havi törlesztésekre is adatik kölcsön; ezen kölcsönökről szóló váltók, a kamat és részletfizetés pontos megtartása mellet, mindannyiszor megújíthatók, mennyiszor az adós kívánja.

95. §. Minden kölcsönről szálló értékpapírok, a bankczimét viselik, s ugyan az alatt kebeleztetnek és esetleg pereltetnek is be, — az adósok ellen. —

96. §. A kötvényekben mindazon feltételek és határidők is megalapítandók, melyek a kölcsöntőke és kamatai le és visszafizetésére nézve, a bank és kölcsöntkérők között létrejöttek.

97. §. A törlesztési és visszafizetési feltételek, amennyire csak a bank érdekei megengedik, oly kedvezőleg alapítatnak meg, hogy azok által a kölcsöntkérőkre a fizetések idejére nézve megszorításokat a bank elő ne idézzen.

98. §. A kölcsönök készpénzben adatnak 6% kamat mellett, s ahelyett, csak a kölcsöntkérő vi-

lágos beleegyezése mellett adatnak a 83. §-ban megengedett értékpapírok.

99. §. A kölcsön után járó kamatok, ugy a realitásokra elhelyezett, valamint az ipar és kereskedelem terén forgatandó tőkék után, előlegesen fizettetnek, még pedig a realitásokra adott kölcsönöknél félévénként, az ipar és kereskedelem terén forgatandók után pedig három hónaponként.

100. §. Ha a kamatok és részletfizetéseknel késedelem történik, azon esetben az adós ellen a lenem fizetett összeg erejéig minden veszély igazolás nélkül a biztosítási végrehajtás foganatosittatik, és a 102. §-hoz képest a 8 napok alatti fizetés oly hozzáadással hagyatik meg: hogy annak elmulasztása esetében a lefoglalt ingók nyilvánosan elfognak árvereztetni. (277. §.)

101. §. A kamat és részletfizetés mulasztása a tőke felmondását nem vonja ugyan maga után, de a bank érdekeinek kellő megóvása végett a további eljárás a XXIII-ik fejezet szerint történend.

102. §. A bank váltóadóssai, t. i. elfogadó, kibocsájtó, és forgató, az elfogadóval az összes tartozás ideje alatt egyetemleges kötelezettségben állanak.

A bankváltók mint a 108. §. szerint hiteles helyen kiállítottak, ovatolás alá nem esnek, s azok alapján az 1840. XV. t. cz. II. rész 6. fejezet, 62. §. szerint történik az eljárás azon eltéréssel: hogy előbb foglalás történik és pedig csak a kijelölt összeg erejéig.

103. §. A bankváltók körüli eljárást és birói illetőséget, — a XXIII. f. határozza meg.

104. §. A bank, az ipar és kereskedelem terén a 85. §-us esetét kivéve, személy hitelt nem nyújt.

105. §. A bankváltók három aláírással látatnak el; saját váltók csak az 85. §. esetében fogadtatnak el.

106. §. Mind azok, kik váltóhitelt akarnak nyerni, vagyoni, s polgári állapotukat foglalkozási és jövedelmi forrásukat s módjukat, az illetékes községi előljároság bizonyítvánnyával igazolni, és a váltót azok előtt kiállítani, és annak kapcsában benyújtani tartoznak. — Ellenben el nem fogadtatnak.

107. §. Ugyan csak ily módon igazolandó a kibocsátók és forgatók vagyoni állapotuk is.

108. §. A váltók mindenkor az illetékes község előljárosi előtt állittatnak ki, melyeknek valódiságát, és az aláíró személyek ugyanazonosságát igazolják.

109. §. Minden községi előljároság felelős a bank-érdekeit illetőleg azért, mit a megelőző §-us rendeleténél fogva, az aláírók vagyoniálását s kereseti módjukat, és személyük s aláírásuk azonosságát illetőleg bizonyít.

110. §. A 108. §-ban kijelelt tételek igazolását megtagadni, 100—500 frt birság terhe alatt nem szabad, a mennyiben ez által a becsületes hitel szerzési, és vagyonosodási mód sértetnék meg.

111. §. A realitásokra szerzendő kölcsönökhöz megkivántatik; hogy a kölcsöntkérő illetékes hatósága

által, a család vagyoni közössége, és a fundus instructus mennyisége, minősége és értéke igazoltassék, s ezen bizonyítványban a fizetet és fizetendő adó mennyiség is ki tüntetessék, — a betabellákból. —

112. §. A realitásokra nyújtandó kölesönkörüli eljárás módozatait, a IX. fejezet határozza meg.

113. §. A bank, 50 frttól kezdve felfelé adja a kölesönt úgy az ipar, mint a kereskedelem és gazdaszat terén, még pedig az utóbbin a jelzálogul kijelelt ingatlanság $\frac{2}{3}$ -ad becsértéke erejéig, a 115. §-us figyelembe vétele mellett.

114. §. Jelzálogi biztosítékot képez minden néven nevezendő ingatlan fekvőség, a mennyiben azok hasznosításának lehetősége, a természet által nincs kizárva.

115. §. A jelzálogul kijelelt ingatlanság minden kiegészítő alkatrészei, minő a fundus instructus, lábön álló és levágva levő termény, a bankirányában mellék jelzálogot képez, s mind arra a bank, az állag megterhelhetésével minden más hitelező előtt, elsőségi zálogjogot nyert.

116. §. A megelőző §-usban említett mellék jelzálogok, a mennyiben azok folytonossan az adósok birtokában s használatában maradnak, és azt korlátlanul élvezni jogosítvák, s azok fogyatkozásnak lévén alárendelve, azokat mindig azok helyettesitik, melyek az adós birtokában az esetleges végkielégítéskor találtak.

117. §. A fundus instructus jókarban tartására minden bankadós köteleztetik, a mennyiben a 214. §-us rendeleténél fogva a kártalanításokban részeltetik.

118. §. Gyártelepek és gyári épületek és azok felszerelvényei s készletei, nyers anyagai, ha a gyárüzlet megszűnté esetében kevésbé hasznosíthatók, becsértékük $\frac{1}{3}$ -ad erejéig vétetnek biztosítéknak, a gyárüzlet folyamával kapcsolatban azonban — a váltó hitelnél $\frac{2}{3}$ -ad erejéig tekintetnek biztosítéki alapnak.

119. §. A bank, összes adóssainak minden vagyaira, mindenki előtt elsőbségi zálogjogot nyer, még a megtörtént birói foglalást sem véve ki, (115. 177. §§.)

120. §. A bank érdekeinek kellő megóvása, és a magány hitelezők jogának figyelembe vétele miatt, a 106. §-us rendeletének azon módosítás adatik, hogy a bizonyítványban a netalán létező passiválapot is igazoltassék.

121. §. Hitelt nyer a banknál minden önálló család és adófizető honpolgár, a kölcsön vételhez megkivántató alap kimutatása mellett.

122. §. Idegen vagyont bérlők, csak a váltóhitelben részesíthetők, ha saját vagyonuk nincsen.

123. §. Özvegyek, és gondnokság alatt lévők, az első sajátjukat képező vagyonuk, az utóbbiak pedig a gyámhatóság által kijelelt és engedélyezett hitelképességükhez mérve részesülnek kölcsönben.

124. §. Azok, kik még osztatlanul birnak fekvőségeket, csak akkor részesülnek kölcsönben, ha a vagyoni osztályrészek külön-külön hitelesen kimutattatnak. Az osztály megtörténteig azonban a hitelt nem kérék osztály részei is megterhelhetnek, s csak akkor mentetnek fel, ha az, az osztály által elkülönöztetvén, külön telek-könyvi jószág testett képez. Ennek lehetőségét és elkülönítését a bank hitele nem akadályozza, azt tehermentesíti.

125. §. A bank, váltó hitelnyújtásában részt vehetnek az activ szolgálatban álló katona tisztek, és mind azon lelkészi személyzetek is, kik az 1840. XV. t. cz. I. 11. §. a szerint a magány kölcsönzés terén váltóképességgel nem birnak; s azok váltóképességük ezen törvény szakasza által kimondatik; — mindazon által következő megszorításokkal.

126. §. Ugy az activ szolgálatban álló haditisztek, valamint az egyházi lelkészek által benyújtandó váltók, két vagyonos polgár aláírásával látandók el, és azok vagyoni állása, személyük ugyanazonossága, és aláírásuk valódisága, — a 107. 108. §§-ok rendelethez képest igazolandók, mely a fizetési ivére vezetetik.

127. §. A haditisztek váltó tartozásai havi 3°/₁₀ százalék és kamat fizetéssel törlesztetnek, és azon összeg erejéig, melyet kölcsön vesznek, fizetésükre a bank minden mások előtt törvényes zálogjoggal bir, — mit a fizetési hivatalnál bejelent. (126. §.)

128. §. A kereskedők és iparosok özvegyei is —

váltó képesítettek, s a váltón bármily tekintetben szerepelhetnek; kötelesek azonban azok is a váltójukat a 107. 108. és 126. §§-ok rendeletéhez képest ellátni. — A törlesztés a 127. §. szerint történend.

129. §. A bank által nyújtandó kölcsönök, a legszélesebb alapon teljesíttetnek, s azon esetekben, melyekben oly körülmények között kéretnek hitel, minők felől ezen törvényben irányadás nem foglaltatik, a pénzügyminiszter és a bankigazgatóság intézkedik oly módok meghatározásáról, melyek szerint a kért kölcsön, a bankérdekei hátránya nélkül megadható, és ezen módot ministeri rendelet alakjában érvénybe hozza, s a törvényhozásnak szabályszerűleg bejelentendi.

130. §. A bankintézményre vonatkozó minden további eljárási szabály, — a felmerült körülményekhez képest, utólag léptetik életbe.

IX. FEJEZET.

A hitelnyújtás körüli eljárásról.

131. §. A realitásokra adandó kölcsönért, kérvénnyel járul az illető a fiókbankhoz, a — melyhez telekkönyvének hiteles kivonatát, az eredeti adó könyvét; az illetékes előjárósága által kiadandó becslevelet, melyben minden ingatlan, és a gazdasághoz tartozó ingók mennyiségét és becsértékét, s a földek mily kar-

bani állását és jövedelmezőségét tüntetik ki, s a 106. §-usban megemlített bizonyítványt csatolja.

132. §. Az így felszerelt kérvény a bank iktató hivatalában nyújtandó be, és postán is beküldhető, melyek a 169. §-us szerint intéztetnek el.

133. §. A szabálytalanul felszerelt, kérvények szabályszerű felszerelés végett a bank által a kérvényzőnek visszaadatnak, melyet az illetékes község előljárásság által kézbesített.

134. §. A visszaautasított kérvényben felmerült mindazon hiányok, melyek szabatos pótlást igényelnek és hiányt képeznek, a vissza adó végzés által kijelöltetnek, s annak teljesítésére záros határidő nem tűzetik ki.

135. §. Az ipar és kereskedelem terén adandó hitelért a kölcsöntkérő a 131. §-hoz képest felszerelt kérvényét a 132. §. rendelete szerint a bank iktató hivatalába küldi és adja be, — ahoz azonban a 126. §-us szabálya szerint kiállított váltón fölül csak is a 106. §-usban megkívánható bizonyítványt csatolja.

136. §. A kölcsöntkérők közti sorrend, szigoruan megtartandó, egyiknek a másik előtt előny nem adatik, s e tekintetben személy különbségnek történie nem szabad.

137. §. Midőn valamely kérvény visszaadatik, azt a következő szám alatti követi az elintézésben.

138. §. Minden kérvény és mellékletei, a folya-

modó illetékes hatósága által állíttatik ki, s annak pe-
cesétjével hitelesítettik. Magány kérvény elutasítandó.

X. FEJEZET.

A fő és fiókbankok alakításáról.

139. §. A főintézet oszlik a) **igazgatói**, b) **pénz-
ügyi**, c) **számvevői** és d) **biztosítási** osztályra.

140. §. A főbank elnöke a magyar királyi pénz-
ügyminister, ki magát az igazgató által mindenben
helyettesíttetheti.

141. §. Az elnök és igazgató hatásköre — a 139.
§-usban kijelelt a) b) c) d) alatti osztályok igazgatására,
és az azokban működő összes személyzetek, s a fiókban-
kok működésének vezényletére terjesztetik ki. —

142. §. A főbank további személyzete áll; egy al-
igazgatóból; fő- és alpénztárnokból: ellenőrből; fő és
alszámvevőből, és 8 jogtudó osztály tanácsosból.

143. §. Az igazgatót, akadályozása esetében az
aligazgató mindenekben helyettesíteni.

144. §. Mindenik osztály élén két jogtudó taná-
csos áll; kik a bankintézmény jogkörébe vágó minden
ügyeket kezelnek, az igazgató tanácsban előadnak, és
elintéztetnek.

145. §. Az elnök, fő és aligazgató, fő és alpénz-
tárnok, fő és alszámvevő, és minden jogtanácsos, egyenlő
szavazati joggal bír a tanács ülésben.

146. §. Az elintézés alá terjesztendő ügyet előadó, az általa előterjesztett ügy elintézésénél szavazati joggal nem bir.

147. §. Egyik osztályfőnök a másik osztály vezetésébe nem avatkozhatik.

148. §. Az osztályok helyes vezetésének és kezelésének megvizsgálására az elnök, fő és aligazgató, mindenkor jogosítottak.

149. §. A vidéki fiókbankok: **egy vezérigazgató mint elnök**, egy **főpénztárnok**, és **al-pénztárnok** mint ellenőr vezetése alatt állanak, kikhez **négy jogtudó tanácsos** és egyéb segédszemélyzet adatik.

150. §. A jogtudó tanácsosok dolgozzák által mindazon kérvényeket, melyek a megelőző fejezetek 131—138. §§. rendeleteihez képest kölcsön nyerés végett az intézetekhez be nyujtatnak.

XI. FEJEZET.

A fő és fiókbankok tisztviselői választásáról.

151. §. A főintézet összes, és a 145. 149. §§-okban meghatározott tisztviselőit — az elnök ministert kivéve, az országgyűlés választandja, a vidéki fiókbankok igazgatói és pénztárnokaival együtt — titkos szavazás útján párt és elvkülönbség nélkül.

152. §. A megelőző §-us szerint megválasztott tiszti személyzet, hivataloskodására vonatkozó, s a 255. §-ban foglalt mintaszerinti esküt, az elnöklő minister kezeibe teendi le.

153. §. A tisztviselői főszemélyzet hivataloskodása addig tart, míg annak elmozdítását, a parlament $\frac{2}{3}$ része szükségesnek nem látja.

154. §. Minden elmozdítás iránti javaslatot a minister terjeszt az országgyűlés elé, s az elmozdittatás szükségességét indokolja, mit az, nyilvános ülésében döntend el a megelőző §-ban kijelelt abszolút többség szavazata folytán.

155. §. A jogtudó tanács segédszemélyzeti állomások, a fő és fiókintézeteknél nyilvános pályázat útján, a minister és igazgató tanács kinevezése által töltenek be.

156. §. A fő és fiókbankok egyéb segédszemélyzeit, ugyancsak nyilvános pályázat mellett, a pénzügyminister az igazgatóval egyértelműleg nevezi ki.

157. §. A tisztviselők elmozdítására vonatkozó fejelelmi eljárás a XIII. fejezetben foglaltatik.

XII. FEJEZET.

Az összes tisztviselők fizetéséről.

158. §. Az elnöklő minister, a bankkörüli elnökösködéséért, ministeri fizetésén fölül más fizetést nem nyer.

159. §. A fő és fiókbankok tisztviselőinek fizetési következőleg alapíttatnak meg:

a) főbank igazgatósági 6000; aligazgató, főpénztárnok és főszámvevő 5000; alpénztárnok, alszámvevő és jogtudó tanácsosok 4000 ft: amennyiben ezek a fővárosban laknak, 400 ft lakpénzpótlékot nyernek.

b) A fiókbankok igazgatói, pénztárnokai 4000 alpénztárnok és jogtudó tanácsosok 3000 frt fizetést nyernek s 200 frt lakpénzt.

c) A fő és fiókbankok segédszemélyzetei, minők az iktatók s egyszersmint kiadók, s levéltárnokok — 2500 forint; a fővárosiak 200 forint lakpénz pótlékkal; —

d) Rendszeresített irnokok 1500 forint, a fővárosiak 100 frt lakpénz pótlékkal, — e) minden díjnok napi 2 forinttal; — f) és az általános biztosítás elvénél fogva, a kártalanítások felvétele körüli teendőket teljesítő szakértők napidíjai 5 forintban, és 2 forint fuvarbérben.

A fuvarbér — a megye illetve a bank működése terén belüli távolságra vagy közelségre való tekintet nélküli. —

160. §. Minden tisztí fizetések utólagosan teljesíttetnek.

XIII. FEJEZET.

A szolgálati időtartamról.

161. §. A fő és fiókbankok tisztviselői szolgálati ideje mindedig tart, míg jog és morál ellenes cselekedeteik miatti elmozdztatásuk szükségesnek nem mutatkozik. —

162. §. A tisztviselő elmozdztatik hivatalától: a) ha a bankérdekeit mint reábizottakat vétkesen s a bank vagy a felek érdekei hátrányára kezeli; b) ha hivatalának eleget nem teszi, az igazgatóság kétszeri megintése után sem; c) ha hivatalával akár a bank, az egyesek kárára vissza él; d) ha magát megvesztegetni engedi, vagy bárkitől bárminemű ajándékot elfogad; e) ha az intézet kárára az egyesekkel összejátszik; f) ha valamely nyerészkedő társulatba lép; g) ha hivatalos esküjét megszegi; h) ha anyagilag és erkölcsileg önkönnyelműsége miatt oly hanyatlásnak indul, hogy tekintélyét a közönség előtt elveszti; és i) minden oly cselekedetei miatt, melyek a bankintézmény érdekei ellenében és a törvény tiltotta úton elkövetetnek.

163. §. Az elmozdítást elővizsgálatnak kell megelőzni, a bűnös okokat és tényeket constatálni, és az elmozdítás végett az iratokat a főbank igazgatóságához

véleményes jelentés kapcsában felterjeszteni. — A vizsgálatot minden igazgató egy jogtudó tanácsos által saját kebelében teljesítetteti.

164. §. A hivataltöli elmozdítás jogát a minister és igazgatóság gyakorolja, mely ellen a panaszlott, csak az országgyűlésnél keresthet jogorvoslást.

165. §. A panaszlottnak elegendő időt és alkalmat kell nyújtani arra, hogy a vád elleni védérveit összehasonhassa, s annak előszerezhetésében gátolni semmi tekintetben sem lehet.

166. §. A bank bármely tisztviselője ellen mindenki emelhet panaszt, azt azonban oly indokokkal és bizonyítékokkal tartozik támogatni, hogy a vétkekesség látszata, s a vád alapja kitűnjék; pusztá vádpanasz alapján vizsgálat el nem rendelhető.

167. §. Azon fél, ki valamely tisztviselő ellen alaptalan vádpanaszt emel, mint rágalmazó tekintendő, s 10—300 forintig terjedő birsággal büntetendő.

A birságok, az elemicsapások kárpótlására rendelt tőkéhez csatoltatnak.

168. §. A hivatalos állás elvesztésénél keményebb büntetést érdemlő tényező fölött, a kir. törvényhatóságok a törvénykezési szabályokhoz képest járnak el; mely végett az összes iratok áttétetnek az intézeti igazgatóság által.

XIV. FEJEZET.

A kölcsöniránti kérvények elintézéséről.

169. §. A bank iktató hivatalába érkezett kölcsöniránti kérvények sorrendszerint és egyenlő arányban a jogtudó tanácsosok közt osztatnak ki elintézés végett.

A 170. §. A tanácsos a kérvényt és mellékleteit átvizsgálván, magának a hiteles adatok nyomán meggyőződést szerez arról; hogy a kért kölcsön megadható azt véleményezi és a tanácsülésben előterjesztendi.

171. §. A kölcsönt a vezérigazgató elnöklete alatt tartandó tanács szavazza meg, mely ha az elibe terjesztett iratokból és a jogtanácsos véleményezéséből a kölcsönadás lehetőségéről meggyőződik, azt megszavazza, ha pedig annak megszavazását még némely agályok akadályozzák, azt kijeleli, és azok kiegyenlítésére a tanácsost utasítja.

172. §. Ha a kérvény mellékletei tiszta adatokat szolgáltatnak a kért kölcsön megadhatására, az megszavaztatik, az arról szóló kötvény a megszavazó végzés kapcsában a kölcsöntkérvőnek megküldetik, s egyszersmint meghagyatik neki; hogy a kötvényt mindazokkal együtt, kik a jelzőkul kijelelt ingatlansághoz a telekkönyvi kivonatszerint tulajdoni joggal bírnak, — a község előljáróság előtt írja alá, különben a köl-

csönt fel nem veheti. — A községi előjáróság pedig az aláírás és személyek valóságát hitelesen igazolja.

173. §. Megjelenvén a fél szabályszerű kötvénnyel, ha a megszavazott összeg felvételének útjában semmisen áll, — a félévi 6 százalék kamatok előleges levonása mellett néki kiadatik.

174. §. A kölcsönről szöllő kötvény, a bank hitelkönyvének számát nyeri, annak lényeges szövege abba bevezettetik és haladéktalanul az illetékes telekkönyvi hatósághoz bekeblezés végett beküldetik.

175. §. A telekkönyvi hatóság a beérkezett kötvényt soron kívül és 24 óra alatt felelőség terhe alatt bekebleztetni tartozik.

176. §. Ha azonban a kölcsöntkérő által jelzőleg kijelelt birtok már megterhelve volna, de mindazon által a kért kölcsön adhatónak mutatkozik, azon esetben a megszavazott összegből a terhek levonatnak.

177. A levont összegek felvétele iránt a magány hitelezők meghivatnak, s ha a kitűzött napon a banknál meg nem jelennek, a levont tőke a pénztárnok kezébe tétetik, s azok azon esetben a 115. 119. §. rendelete alá esvén, előjogukat elvesztik a bekeblezést illetőleg, — mely a bank megkeresése folytán a telekkönyv által feljegyeztetik.

178. §. Az oly realitásokra, melyek még a terhek törlése mellett sem volnának jelzőleg elfogadhatók, csak azon esetben adatik kölcsön a) ha kérvényző az

összes terhek kifizetéséhez hozzá járul, s azon összeg erejéig, melynek a kijelelt vagyonokban elegendő garantiát találni nem lehetne, elegendő kezességi biztosítékot nyújt; vagy b) ha azon hitelezőknek kiknek követelése bekeblezve van írásbeli nyilatkozatot adnak, hogy ők a bank prioritását maguk előtt a 115. §. kényszerítése nélkül is eltűrik; s hogy a kölcsöntkérővel követeléseik részletes törlesztésére megegyeztek.

179. §. Egyetemleges kötelezettség mellett is adatik kölcsön, de ez esetben az összes kötelezettek birtokai megterhelhetnek még azon esetben is, ha azoknak becsértéke a kértkölcsönt többszörösen fölülmulná.

Az ily esetben azonban az illetőknek még esetleges póthitel is nyújtatik.

180. §. A kölcsönt megszavazó jegyzőkönyv, az összes tanácsstagok által aláíratik, s a kötvény másolatával együtt a bank levéltárába helyeztetik el; — az eredeti kötvények pedig a főbank igazgatóságához fölterjesztetnek.

181. §. Midőn valamely kölcsöntkérő elutasittatik, elutasítása ellen az országos igazgatóságnál kereshet jogorvoslatot, mely esetben panaszát az összes visszautalt iratokkal 15 nap alatt ismét az elutasító fiókintézetnél adja be, mely azt 48 óra alatt a főigazgatóságához felterjeszti.

182. A főigazgatóság rendes ülésében tárgyalja az ügydarabot, s ha a kért kölcsönt megadhatónak vé-

leményezi, kijelelésével a feltételeknek, elintézés végett illetőségéhez visszaküldi.

183. §. A visszaküldött iratok alapján adandó kölcsön körül a fiókbank igazgatóság, a fennebbi szabályok szerint járand el.

184. §. Ha nagyobb kölcsönök kéretnek, és bank igazgatóság szükségesnek találja a kijelölt vagyon fölötti szemletartást, azt egyik tanácsos kiküldésével teljesített, és újabbi becslést eszközöltethet.

185. §. A bank által elrendelt becsünél, az illetékes községi előljárókon kívül a 240. §-ban megnevezett bankszakértők is alkalmazandók.

186. §. Ha a kétféle becs elütne egymástól, azon esetben az utóbbi becs vétetik a kölcsönadás alapjául, vagy a közép mérleg választatik.

187. §. A községi javakra is adatik kölcsön, de ahhoz megkivántatik az illetékes felsőbbeségi engedély, s annak kapcsában azon kimutatás: mimódon törlesztetik a kért kölcsön?

188. §. A községi javakra felveendő kölcsönök, vagy azok egy részének a kölcsönidő tartamra leendő bérbeadása, vagy az illetékes község pótagója által törlesztendő. — A kölcsön kötésekor azonban már mindkét törlesztési módozat lehetőségének valódiságát igazolni kell.

189. §. A becsléseknél a fundus instructusra is

figyelemmel kell lenni, ugy a 115. §-ban meghatározott mellékingatlanokra is, minők a szállók.

XV. FEJEZET.

A bankok belkezeléséről.

190. §. Ugy a fő, mint a fiókintézetek, minden néven nevezendő bevételek és kiadásairól főkönyveket vezetnek, melyeknek rovatai az igazgató, főpénztárnok, és a főintézetnél a főszámvevő által naponkint berekesztetnek.

191. §. A banküzlet jogkörébe vágó minden adatok és észrevételek, a főkönyvek illetékes rovataiba iktattatnak.

192. §. Minden pénzkészlet és értékpapírok, tűzmentes és betörés ellen eléggé biztosított helyiségekben a czélnak megfelelő szekrényekben őrizendők, és a helyiség oltalmára napi és éjeli őrök alkalmazandók.

193. §. A szekrények többrendű kulcsokat igénylő zárossal láttatnak el, mely kulcsok a bank vezetői között egyetemleges felelősség terhe mellett helyeztetnek el, s azok által kezeltetnek.

194. §. A fő és fiókbankok, ugy a kölcsönadás körüli eljárásról, valamint a kölcsönökről szolló kötvények és a kártalanításokat igazoló nyugtákról is fő-

könyveket vezetnek, s azok napikezeléséről szőlő rovatai az illetők által naponta berekesztetnek.

195. §. A fiókintézetek kötelesek az üzlet havi mérlegét számadási alakba összeállítani, és a főigazgatósághoz fölül vizsgálat is helybenhagyás végett felterjeszteni. —

196. §. A főigazgatóság jogosítva van, a felterjesztett számadások helyességének constatálása végett a fiókintézetek főkönyveit eredetben is felkérni, mit azok nyomban fölküldeni köteleztetnek. — A főkönyvek távolléte ideje alatt a 191. §. szabályainak megtartatása végett, a napi üzletforgalom minden egyes részlete és különbözősége, ideiglenes jegyzőkönyvekbe vezetetik, s annyi példányban, hogy minden intézet e czélra hivatott személyzetének egyegy példány jusson, melyek később a főkönyvekbe vezetettnek be.

197. §. A főintézet igazgatósága a beterjesztett számadásokat az összegek evidentiába vétele végett az illetékes osztályoknak osztja ki.

198. Az osztályok jogköréhez tartozand a bank összes activ és passiv állapotát időről-időre rendbe tartani, s a fiókintézetek haviszámadásaival összeegyeztetni.

199. §. Az osztályok főnökei, az osztályok műveleteit az igazgató tanács eléterjeszetendik, hol azok szabályszerű végleges elintézést nyernek.

200. §. A végleges elintézést nyert havikimuta-

tások az összes hazai napilapokban háromszor közzé teendők.

201. §. A nyilvánossan közzé tett számadási kimutatásokhoz hozzá szólni minden honpolgárnak joga van, mire nézve az intézet főigazgatósága a kételyt eloszlató felvilágosítást megadja.

202. §. A bankok kezelése s működése és ülései nyilvánosak.

201. §. A tanácsülés napja és órája, 8 nappal előtt minden napilapban közzé teendő, s a helyiség melyben tartandó leszen, kijelelendő.

203. §. A halgatóság csak engedély mellett léphet be, melyre vonatkozó jegyek az igazgatósági irodában díjmentesen adományoztatnak.

204. §. A hallgatóságnak nincs joga az elintézés alá vett ügyekhez szállani; a laptudósítóknak azonban megengedtetik a közlendő történetek feljegyzése.

205. §. A bankintézmény körüli egyéb szükségesnek mutató eljárások, annak szabályai korlátain belül gyakoroltatnak.

206. §. A bankigazgatóság eljárását az országos számvevőszék félélvenként megtekinti, s a tapasztalatról mindannyiszor, míg az igazgatóság minden év elején tüzetes jelentést teend az országgyűlésnek.

207. §. A bank számadásait és kimutatásait, a pénzügyminister mint elnöke terjeszti az országgyűlés elé.

III.

XVI. FEJEZET.

A kölcsönös díjtalan biztosításról.

209. §. Az I-ső §-ban kimondott általános kölcsönös és díjtalan biztosítás tárgyát képezik, a nemzet minden egyesének és testületének ellemileg sujtható vagyona és annak minden jövedéke.

210. §. A XVII. fejezetben kijelelt elemicsapások által okozott károk, a XIX. fejezetben megalapított mennyiségben és arányban, az 58. §. 3. pontjában foglalt kötelezettség mellett minden károsultnak a 212. 217. §§ ok kivételével megtérítettik, és a károsultak, a nyert kárpótlási összegek vissza fizetésére nem köteleztettek.

211. §. A kártalanítási kedvezménytől azonban mindazok elesnek: kik a kárt önmaguknak vétkes gondatlanság vagy hanyagság által okozták; sőt ha az által mások is kárt szenvedtek, mint a 217. §. szabálya alá esők, a fenálló fenytő törvények szerint büntettetnek.

212. §. A kártalanításhoz a 211. 216. 217. §§-ban foglaltakon kívül minden károsult adófizetőnek joga van, és attól semmi más okoknál fogva elmozdítani nem lehet. —

XVII. FEJEZET.

Az elemi csapások nemei.

213. §. Ezen törvény által kijelelt elemicsapások :
tüz, jég, fagy, aszály, árviz, és a **marhavész.**

214. §. Csak azon károk térítettnek meg, melyeket a megelőző §-ban és elnem hárihatott elemicsapások okoznak.

215. §. Elemicsapásoknak azok tekintetnek, melyek a tulajdonos önhibáján kívül esőleg következnek be, az általa elnem hárihatott szerencsétlenségek következtében.

216. §. Az elemicsapások megfégezésére minden elővigyázatot megtenni, mindenkinek szigorú köteletségében áll, s kikre annak mulasztása bebizonyul, a kártalanítási igényeinek elvesztésén fölül, a 211. §. szigora alá esnek.

217. §. Elvesztik kártalanítási igényeiket mindazok is, kik az elemileg okozott károkat nagyitva, és a 249. §-usban meghatározott s az elemicsapástól menten maradott terményeik mennyiségét hamisan vallják be, és az által nyerészkedési bün elkövetését czélozzák.

XVIII. FEJEZET.

A biztosított vagyonokról.

218. §. Az elemi csapások ellen biztosítanak. 1) **lakházak**, 2) bennük lévő **ingóságok**, 3) **gazdasági épületek**, 4) **magtárak**, 5) **az azokban lévő gabna készletek**, 6) **a betakarított asztagokban vagy csűrükben lévő gabonák** 7) **kazalokban lévő takarmányok**, 8) **gazdasági eszközök**, minők a szekerek, a kocsik, — nem a luxusra szántak — ekék, boronák, hengerek és gépek, 9) **gazdaság** műveléséhez használt **igavonó barmok** — nem a luxus paripák, 10) **a lábon álló buza, rozs, árpa, repace, zab**, 11) **a szőlőkhez megkivántató borházak és hordók**, 12) **hordókban vagy kádakban álló mustok**, 13) **a szőlők függő termései.**

219. §. Mindazon vagyonok, melyek biztosítás tárgyául a megelőző §-ban felvételtek, a kölcsönös biztosítási törvény védpaizsa alá helyeztettek.

220. §. A kölcsönös biztosítás elvénél fogva, biztosítottak tekintetnek, továbbá : 14) **gyáarak**, 15) **azok minden** a 213. §-bani elemi csapások bármelyike alá eshető minden **készletei** és késztelen **anyagai**, 16) minden **kereskedési boltok és raktárak tartalmai.**

A vizeken uszó tárgyak biztosítása iránti módok a XXIV. fejezetben foglaltatnak.

221. §. Mindazon eléghető tárgyak, melyek biztosítása elrendeltetik, a lehetőségig tűzmentes helyiségekben tartatni rendeltetnek.

222. §. Azon kereskedők, gyárosok, kik árucikkeiket, gyártmányaikat és gyártáshoz tartozó anyagait oly rakhelyeken tartják, hol az elemi csapások könnyen érhetik vagy veszély idejében a vészterjedésnek kitéve vannak, azt fokozhatják és megmentésük veszélylyel jár vagy lehetetlen, a 211. 216. és 217. §§-sainak szigora alá esnek.

223. §. Mindazon iparosok, kik ipar czikkeiknek gyáriraktárakat tartanak és nyersanyagok összehalmozásával foglalkoznak: a megelőző §. szem előtt tartásával, a 224. §. rendeletére utasittatnak.

224. §. Minden gyáros, kereskedő és iparos: ipartermelvényének és nyersanyagainak minőségéről, mennyiségéről és értékéről rendes könyveket vezetni, és az azokban foglalt anyagoknak, a bankok szakértői általi megtekinthetése végett azoknak egyik példányát az illetékes fiókbankokhoz minden 14 napba, különbeni kártalanítási igényük elvesztése terhe alatt — bemutatni, és azokban 14 naptól 14 napig az emelkedést és fogyasztást kimutatni köteleztetnek, azonfelül mindazon ingóságokról, melyek lakásaikban léteznek a községi levéltárba tanuk előtt felvett leltárát letenni tartoznak.

225. §. Minden ezen intézkedésre vonatkozó, s szükségesnek mutatkozó eljárási szabályokat minden fiókbank javaslatba hozza és azokat a bankigazgatóság életbe lépteti, addig azonban a fentebbiek, minden egyesnek is kötelezők.

XIX. FEJEZET.

A kártérítési összegek mennyiségéről.

226. §. A megelőző fejezet 218. §-ban felvett lakházak földézeteinek felállítására szükséges összegek teljesen megtérítetnek. — A butorok értékének csak fele térítetik meg.

227. §. A gazdasági épületek helyreállításához szükséges összegek $\frac{6}{8}$ -ad része térítetik meg. — A még használható állapotban maradt épületfák azonban mindkét tekintetben felbecsültetnek, és azok értékei a kártalanítási összegekbe betudatnak.

228. §. A magtárakban, csűrükben, asztagokban és lában sujtott és biztosítás alá vett minden gabnane-mük, a folyó árszerint **hat mag erejéig kárpótoltatnak.**

229. §. A magtárban, csűr és kazalban, vagy földeken kepekben tűz által megtámadott gabnák maradványainak értéke azonban, a kártérítési összegekbe szintén betudatik.

230. A talpon álló és elemileg sujtott gabnane-

műekben okozott károk, csak a termelvény betakarítása és föltisztítása után adatnak szintén hat mag erejéig, melyekbe azonban az elemileg sujtolt növényekből nyert mag és értéke betudatik, és a kártalanítási összeg csak annak levonásával adatik.

A bevállásnál a 217. 249. 250. §§-ok szabályai szigoruan szemelött tartandók.

231. §. A gazdasági eszközökben történt károknak $\frac{2}{3}$ -ad része pótoltatik meg; a megmaradott vasérték és azok újbóli helyreállításáért kártérítés nem adatik.

232. §. A gazdasági gépekben történt tűzáltali károknak csak azon értéke kártalanittatik, melyek azok helyreállításáért a gépészeknek fizetendők. — Ezen kártérítési összegek a vasanyagok átalakítása, vagy becselése által történt károk fődözetére ki nem terjesztetnek, mert csak a tűzáltal elpusztított részletek kártalanítására irányul.

233. §. A takarmány, fele értékerejéig nyer kártalanítást; abba azonban betudatik a megmaradott, s használható maradvány értéke.

234. §. A gazdaság művelésére használt igavonó barmok I. II. III. Categoriába soroztatnak, s az I-ső osztályuakért II-od, a II-od osztályuakért III-ad osztályuak értékára, még a III-ad osztálynak értékárának 80% kártalanittatik. — Ezen, és a gabna kártalanítás megalapithatása végett, a 241. §-ban e célra alkalmazandó

szakértők által, a 251. §-ban előirt adatok megszerzése eszközlendő, és lesznek irány és mérvadók.

235. §. Mindazon adófizető polgárok, kiknek igavonó barmaik nincsenek, hanem csak olyanok, melyek a családi táplálásra, avagy vagyoni gyarapításra szolgálnak, minők a tehenek és igavonásra szánt tulkok és csikók, s birkák amennyiben a 218. §-ban felvett és a 219. §-ban biztosítás alá helyezett igavonó barmok betegsége által elhullanának, — értékük $\frac{1}{2}$ -ad része erejéig segély kártalanításban részesülnek.

236. §. A szőlőkhöz tartozó épületekben és boros edényekben okozott károk becsértékük $\frac{1}{2}$ része erejéig kárpótoltatnak.

237. §. A kádakban és hordókban volt borok, amennyiben azok a hordók és kádak elégeése által elfolytak, a termés volt mennyiségének az 251. §. 4. p. szerinti alapos kitudása mellett $\frac{3}{4}$ -ed részben kártalanittatnak, a bor közép és folyó árához mérten. — Midőn a fűrtöket tartalmazó kádak vagy hordók égnek el, csak a megmaradott részen fölüli hiánynak fele értéke kárpótoltatik. — A kármennyiség kipuhatólására a XX. fejezet irányt adó.

238. §. A függő szőlő termésben a jég vagy fagy által okozott károknak, $\frac{1}{3}$ -ad része pótolatik meg — a 251. §-ban előirt azon mód szerint, mely a 3 évi termés átlag $\frac{1}{3}$ -nak kimutatását rendeli.

239. §. Ezen szakmába vágó s később a gyakorlat

által szükségesnek igazolt terjedelmesebb eljárási szabályok, utólag pótoltnak az igazgatóság által.

XX. FEJEZET.

Az elemileg okozott károk felvételéről.

240. §. Az elemileg okozott károk kellő tudomásul vehetése és bejelentetése végett, **minden községben a jegyző, bíró, és törvénybíró; nagyobb városokban a gazdasági bizottmány három tagjai mint felügyelő bizottmány; még a fiókbankoknál oly két-két szakértő alkalmaztatik: kik az ipar, kereskedelem, és nemzetgazdászati minden ágában kellő képességgel és jártassággal bírnak.**

241. §. A felügyelő bizottsági tagok és a szakértők, a 255. §-ban foglalt esküt teszik le, eljárásukért egyetemlegesen és minden vagyonaikkal felelőssek, azon fölül ha esküjük megszegése mellett, akár a bank, akár az egyesek hátrányát maga után vonó eljárást követnek el, a károk megtérítésén fölül 5—10 évig terjedő fogsággal büntetendők.

242. §. A bizottsági tagok és szakértők pénzbeli illetményeit a 159. §. f. pontja határozza meg.

243. §. A felügyelő községi bizottmány és szakértők eljárása, minden közigazgatási és törvénykezési hatóságok által hathatósán

támogattatik; s hol azoknak bármelyik közeg beavatkozására szükségük van, azok megkeresése folytán haladéktalanul s felelősség terhe alatt segedelmeikre lenni, és úgy a bank, valamint az egyesek érdekeit támogatni kötelesek.

244. §. Minden elemileg okozott károk, időről-időre minden károsult által, a helybeli felügyelő bizottmánynál jelentendők be, kik arról jegyzőkönyvet vezetnek, s a helyszínére azonnal kimennek, a kárfölötti szemlét megtartják, azt az arról felvett jegyzőkönyvbe iktatják, és az illetékes fiókbankhoz 24 óra alatt futár által beküldetik.

245. §. A helybeli felügyelő bizottság intézkedik tűzkiütése, vagy árviz ömlése esetében mindazon teendők iránt, melyek által a csapás terjedése meggátlandó, és a vésszel fenyegetett vagyonok megmenthetők.

246. §. A helybeli felügyelő bizottmány rendelkezésére vész idejében mindenki feltétlenül engedelmeskedni köteles; a nem engedelmeskedők 100—300 ftig terjedhető bírsággal büntetendők.

247. §. Az engedelmességet megtagadók feljegyeztenek a felügyelő bizottság vagy szakértők által, s a bírság behajtása vegett a közigazgatási hatóságokhoz feljelentetnek, mely minden késedelem nélkül a bírságot a tett és az abból eredhető vétkességéhez képest meg-

alapítja, behajtja, és az illetékes fiókbank pénztárába beszolgáltatja.

Minden ily büntetés a 267. §. 8. p.-ban meghatározott közcélra fordíttatik.

248. §. Midőn a locális bizottság jelentése a fiókbankhoz beérkezik, az, a szakértőket a beküldött jegyzőkönyvre vezetett végzéssel nyomban a helyszínére küldi, azok magokat a községi bizottsággal érintkezésbe teszik, és a kár alapos felvételéhez és becsléséhez fognak.

249. §. A kár becsértéke iránt mindenek előtt a károsult, s annak közvetlen szomszédai hit alatt halgattatnak ki; kik esküjök fontosságáról, s azok esetleges hamisságának utó következményéről kitaníttatnak. —

250. §. A károsultak és szomszédaik hitel erősített vallomásaik jegyzőkönyvbe vétetnek, s általuk, és a felügyelő bizottság és szakértők által aláíratik.

251. §. A károk tényálladékának bebizonyításául következő okmányok mint bizonyítékok csatolandók a jegyzőkönyvekhez :

1) A lakházak és gazdasági épületek földélnének ölenkénti terjedelméről, s a földélnetek felállításához szükséges összegekről felvett költségvetési előirányzatok.

2) Azon földek holdankénti mennyiségéről és termőképességéről felvett jegyzőkönyvek és telekkönyvi kivonatok., melyeknek termései **tűz, jég, árviz, fagy**

és aszály által elpusztítottak, vagy részben tönkre tétettek.

3) Az elemi tönkretételtől megmentett vagyonok mennyiségéről, minőségéről, haszon vagy haszonvehetlenségről és értékéről felvett szemle és becskönyvek.

4) A borházakban elégett borok s egyéb tönkretjuttott, és megmentett tárgyak mennyiségéről s becsértékéről megszerzett adatok, s a jég által elvert függő termés megalapíthatásához szükséges 3 évi átlag termés mennyiségét igazoló bizonyítékok, melyeket a szőlők szomszédai és tulajdonos hit alatt állítanak ki.

5) Az elégett takarmány és gazdasági eszközök lételének mennyiségéről, minőségéről, értékéről és azok helyreállítására szükséges összegek mennyiségére vonatkozó költség jegyzékek.

6) Az elhullott igavonó, és a 234. §-ban foglalt esetek alá tartozó s I. II. III. osztályba sorozott barmok minőségéről, értékéről és középértékéről szőlő hiteles bizonyítékok ;

7) A szakértők által a 231. § rendeleténél fogva a gabnák és igavonó barmok értéke utáni kártalanítás megalapíthatásához szükséges vásárbirói bizonyítványok.

8) Az elégett szoba ingóságok jegyzékének hiteles másolatai a községi levéltárakból, és a szomszédok bizonyítéka s a károsult hit alatti vallomása arról: mi volt meg a leltárban előbb felvett ingókból? mi éget el? s mily becsértéssel birhattak? (224. §.)

9) Gyárosok, kereskedők és iparosok azon jegyzőkönyveinek hiteles másolatai, melyek a 224. §-usban rendeltetnek, s az eléget, megmentett tárgyak s anyagok hit alatti becsértékéről szőlő bizonylatok.

10) A gabna és szőlőtermés letakarításakor az elemileg elnem pusztítottnak mutakozó termények mennyiségéről felvett leltárok, melyekben azok értéke, s a 6 mag erejéig hiányzó termés mennyisége kimutatandó.

Végre; minden oly okmányok, melyek az elintézendő kérdésre nézve tiszta adatokat foglalnak magukban.

252. §. A szakértők szerzik meg a kártalanítás nyujtásának megalapithatásához szükséges azon bizonyítékokat a helybeli városok vásárbíráitól a legutóbb történt vásárookban előfordult gabna és igavonó és egyéb a 234. §-ban kijelelt barmok árának folyamáról, melyek az I. II. és III-ad rendü értékárakat hivatalosan igazolják, a 251. §. 6. pontjához képest.

253. §. Az intézeti szakértők jogköréhez tartozik minden oly adatok beszerzése, melyek a kártalanítások iránti eljárást, és az összegek megalapithatását a legigazságosabbá és legkönnyebbé tehetik.

254. §. A 251. §. pontjai szerint felszerelt jegyzőkönyveket a szakértők, illetékes bankigazgatóságaikhoz 48 óra alatt a felszerelés után felterjeszteni kötelesek.

255. §. A bank tisztviselői és a községi bizottsági tagok és a szakértők, hivataluk elfogadásakor következő esküt teszik le:

„Én N. N. esküszöm az élő istenre és lelkiismeretemre s becsületemre, hogy én a reám bizottakban minden károk bejelentése esetében és idejében gyorsan részrehajlatlanul, egyedül a tiszta igazság alapján járandok el, senki érdekét a másik hátrányával figyelembe nem veszem, senkinek kedvezményt nem teszek, senkitől semmiféle ajándékot el nem fogadok, s a megvesztegetni szándékozót, azonnal feljelentem, — isten engemet úgy segéljen.“

Ezen eskü minta a tisztviselők állásához és hivatásához képest módosítandó.

XXI. FEJEZET.

A kártalanítási összegek megszavazása körüli eljárásról.

256. §. A 251. §. szabályai szerint felszerelt jegyzőkönyvek beérkeztekor, azok a X. fejezet 150. §-ában megnevezett bankok jogtudó tanácsosainak osztatnak ki.

257. §. A tanácsosok a nékik beosztott ügydarabokat megvizsgálják, azt rendben találják, a nyújtandó kártérítési összeget véleményezik, és azt a tanácsülésbe referálják.

258. §. Ha azonban a jegyzőkönyv kellőleg felszerelve nem volna, a hiányokat megjelelik, s azoknak

pótlására a szakértőket utasítják: s midőn a hiányok pótoltnak, a megelőző §. szerint járnak el.

259. §. Midőn a kártérítési összeg megszavaztatik, arról és annak mennyiségéről a kártalanítandó végzésileg értesíttetik, s egyuttal utasíttatik: hogy egyik községi előljárával a pénzfelvétele végett megjelenjen, ki is a nyugta hitelesítése végett a községi olajpecsétet (száraz pecsét) magával hozni el ne mulassza.

260. §. A nyugta az ügydarab számával ellátva, az e czélra álló intézeti főkönyvbe vezettetik, a károsult által aláíratik, s a községi előljáró és a pecsét által látozoztatik s hitelesíttetik, és az igazgató, s pénztárnok és ülnök által előttemeztetik.

261. §. Ha valamely károsult kárát a 217. §-ban foglalt tiltott módon vallaná be, kártalanítási igényével elutasíttatik, és megfenyítés végett a törvényhatósághoz feljelentetik.

262. §. Midőn azon körülmény forog szőnyegen, hogy valamelyik polgár vétkes gondatlanság által okozta saját kárát, ellene a legszigorubb nyomozás rendeltetik el, s ha őnhibája kiderül, elutasítandó, ellenben a gyanu alól felmentetik, és kártalanítása megszavaztatik.

263. §. Azon károsult, ki a részére megszavazott összeggel meg nem elégszik, az 181. §. szerint nyerendő végzés vételétől 15 nap alatt, a főbankigazgatóságnál kereshet orvoslást.

264. §. Ha az orvoslást kereső fél kérelmének a

főigazgatóság helyt ad, a fiókintézet igazgatósága annak, utasítása szerint járand el. — Ellenben, ha elutasítja megkell elégednie a fiókbankigazgatóság eljárásával.

265. §. Mindenik félnek csak egy jogorvoslat engedtetik meg.

266. §. A kártalanítási összegek megszavazása körüli eljárás, a gyakorlatilag fölmerülendő viszonyokhoz és szükségletekhez képest minden fiókbank által összeállítandó, s a főigazgatóság által helyben hagyandó üzletszabály által leszen pótlólag körvonalozandó.

XXII. FEJEZET.

A kártalanításokra álló összegekről.

267. §. Az egyeseknek és testületeknek az elemicsepások által okozott károk megtérítésére — következő összegek rendeltetnek :

1) A forgalomba hozandó 150 millió forintnak évenkinti 6% kamatai 9000000.

2) Annak időközi forgatása által nyert kamat jövedék és annak minden növedéke, mely minimum lehet csak 500000.

3) A 11. és 71. §§-ok szerint kibocsátandó záloglevelek elhelyezésénél mutatkozó 2% kamat maradvány 4000000 frt.

4) Ugyancsak a 15. §. szerint kibocsátandó ezüst

kötvényeknél mutatkozó 2°/₁₀₀ kamat maradvány 100 milliónál 20000000 frt.

5) Ugyanezen 3. 4. pont alatti kamat maradvány időközi forgatásánál nyerendő kamat szaporulat 150,000

6) Az 58. §. szerint az érczalap szerzésére befolyó összegeknek az érczalap vásárlásba öntéséig leendő időközi forgatásából eredő kamat nyeresémet felvéve 150,000.

7) A 46. §-hoz képest a fiókbankok által elfogadott takarékpénztári betét összegek forgatásánál maradó haszon csak 500000.

8) A 108. 246. §-okban meghatározott esetleges büntetésekből és a bankok egyéb üzleti nyereseményéből felvéve 100,000 frt.

9) A XXIV. f. foglalt vizen uszó tárgyak és életbiztosítása ágából befolyó jövedék csak mintegy 200,000. és így ezen előirányzat szerint befolyyna 16.600,000 fr.

268. §. Ezen megelőző §-us pontjai szerint kimutatott jövedelemből, a banküzletett kezelő személyzetek fizetésére és egyéb kezelési költségek fedezésére, a biztos kiadás megalapíthatásáig, előirányoztatik 4.600,000 frt, melynek levonása után marad a károk megtérítésére 12.000,000 frt.

269. §. A kártalanításra álló tőkék, nem állanak minden fiókbanknak különleges és kizárólagos rendelkezésére, hanem mint közszélnre szánt vagyon, annak rendelkezése alá vezérlendők, melynek területén az elle-

mileg okozott kár okoztatik és felmerül. — Ezen eset azonban csak akkor áll elő, ha a kártalanítást teljesítendő banknak, a kártérítési összeg erejéig nem állana elegendő összeg rendelkezése alatt.

270. Ily eset elő általával a kártérítést nyújtó fiókbank, a közvetlen közelében székelő bankot keresi meg a szükséges összeg átküldése végett, melyet a megkeresett bank, szabályszerű nyugta mellett legfeljebb 8 nap alatt megküldeni köteles.

271. §. A kölesönös közreműködésre minden fiókbank felelőség terhe mellett kötelezve van.

272. §. A megkereső bank, az átvett összeget jövedelmi és kiadási főkönyvébe vezeti, a megkereset bank pedig a nyert nyugtának egészbeni bevezetésével a kiadási főkönyvébe iktatja, és mindkét intézet a 195. §. szerint adandó számadásaiban a főintézet igazgatósága előtt feltünteti.

273. §. Ha azonban az elemi csapások oly terjedelmű károkat okoznának, hogy a kártalanítási összegeket minden fiókbanktól igénybe vennék, — azon esetben a főbankigazgatóság fog intézkedni, hogy az okozott károk megtéríthetők legyenek. — Ebbeli intézkedési nézetét és tervezetét azonban annak, végrehajtása előtt a törvényhozásnak bemutatja, mely azt azonnal véglegesen elintézendí.

XXIII. FEJEZET.

*A bank peresügyeire vonatkozó birói eljárás
és illetőség!*

274. §. A bank és adóssai között felmerülendő peres kérdések, alapuljanak azok kötvényeken vagy váltókon, az összegre való tekintet nélkül, sommás uton intéztnék el, s azok első folyamodású elintézésére, minden járásbiróságok illetékessége kiterjesztetik.

275. §, A megkeresett birói közegek a bank peresiben, a polg. perrendtartás szabályain kívül az alábbi, és esetleg még később hozandó rendeletek szerint járnak el. —

276. §. A beperesített bank kötelezvények és váltók alapján, ha a bankérdekei úgy kívánnák, még lejáratuk előtt is biztosítási végrehajtás foganatosítandó, minden veszély igazolása nélkül, melyet a megkeresett bíróság 24 óra alatt köteles teljesíteni.

277. §. A bank által beperesített kötelezvények és váltók alapján, minden idézés és tárgyalás mellőzésével egyenesen fizetést meghagyó végzés hozandó, abban a fizetési határidő az összeg kitüntetésével megalapítandó és a panaszlottal oly világos hozzáadással közlendő: hogy a fizetési határnap elmulasztása esetében a lefoglalt vagyonok elárvereztetnek. (100. §.)

278. §. Ha a panaszlott fél igazolni tudja, hogy a

követelt összeggel nem egészen tartozik, igazolványát a fizetéskor, vagy árveréskor felmutatván, az abban foglalt összeg mint már lefizetett, — a követelésbe betu-
dandó, s erről az illetékes fiókbank igazgatósága 24 óra alatt értesítendő.

279. §. A 277. §-ban említett fizetési határidő 8 napnál tovább nem terjedhet, rövidebre azonban csak rendkívüli esetekben szabható.

280. §. A bank adóssai ellen vezetendő biztosítások azok ingóságaira terjesztetnek ki; a fundus instructus alkatrészeit képező gazdasági eszközök és igavonó barmok azonban lenem foglalhatók. — Ha az ingóságok vételára a bank követelésének fődözetére elégtelennek látszatnék, azok a zár alól feloldandók, s az ingatlanok hasznóbérbeadása rendeltetik el.

281. §. A biztosítás aláveendő ingóságok alatt értetnek minden oly tárgyak, melyek pénzértékű képességgel bírnak s elárúsíthatók.

Ilyen ingósságoknak tekintendők a gabna és értékes zöldség termelvény, a függő termések, heverő barmok általában, s az adós minden követelései, és jövedelmei, valamint ezüst arany ékszerei, a luxus tárgyat képező kocsik, paripák, stb. érték, és egyéb értékesíthető papírjai.

282. §. Az adósnak semmi néven nevezendő jogorvoslat birtokon belül meg nem engedtetik.

283. §. Ha az adós tartozását kézi záloggal, vagy

értékpapirokkal kívánja fedezni, az elfogadtatik, s a biztosítás egyéb vagyonaire kinem terjesztetik. — A kézizálog a bank képviselője által a bankpénztárnál 24 óra alatt letéteteik.

284. §. A kézizálog vissza váltására az adósnak 30 nap engedtetik, mit ha vissza nem vált, elárvereztetik, s az esetleg befolyó összeg többlet néki visszaadatik.

285. §. Midőn a lefoglalt vagyonok elárverezésének szükségessége forog fenn, a szabályszerűleg közhírré teendő, s arról az adós végzésileg értesítendő. — Az árverés körüli eljárás az ingóságokat illetőleg, a perréndtartás szerint történend.

286. §. Az árverés alá azon ingók bocsátandók melyeket az adós kijelel, az összeírási sorrend csak azon esetben tartandó meg, ha az adós ezen jogával élni nem akarna. —

287. §. Megengedtetik az adósnak, hogy a lefoglalt ingók azon részét, melyek árából tartozását letörlesztheti, szabad kézből is elárusithassa, a vételár azonban a község előljáróság, vagy a bíróság előtt fizetendő le, melyet az a bank pénztárába 24 óra alatt bevezérel.

288. §. Ha a bank követelése a megelőző §. szerint nyer kielégítést, erről az eljáróbírószág azonnal értesítendő, és megengedendő : hogy a biztosítási zárlat feloldassék, miről a bíró az adóst végzésileg 8 nap alatt értesíti.

289. §. Ha az iparosok, kereskedők és gyárosok

ellen foganatosittatik a biztosítási végre hajtás, a 287. §. kedvezménye azokra is kiterjesztendő.

290. §. Az iparosok és kereskedők elvesztik a részlet fizetési kedvezményt, ha a műeszközök lefoglalásának szükségessége is fenforog, vagy kezesek a követelt összeget a foglalástól számítandó 8 nap alatt lenem fizetnék, s az esetben a kezesek ellen is foglalás intéztetik, s a bank összes követelése behajtandó.

291. §. A gyárosok ellen intézet biztosítási végrehajtáskor, mindenekelőtt a kész productum foglalandó le, s csak azon esetben vonandó a nyers anyag zár alá, ha a készletből kielégítést szerezni nem lehetne. Azon esetben pedig ha még a nyers készlet sem fedezné a követelést, a gyár és műeszközei lefoglalása előtt, az egyetemleges adós társaknál kerestetik és szereztetik fedezet, melyet csak a 283. 287. 290. §§-ok rendeleteinek teljesítése esetében mellőzhetni.

292. §. A gyárak, és műeszközei, együtt foglalandók le, és bocsátandók árverés alá. — Ha a gyártelep oly területen épült, mely bérleményt képez, az esetben a bérleményi joggal együtt, s csak ennek lehetetlensége esetében árverezendők el a gyár részletes alkatrészei és műeszközei. —

293. §. Midőn az adós ingatlanságára terjesztendő ki a biztosítási és kielégítési végrehajtás; annak csak azon különálló alkatrészei foglalandók le; melyek darabonkint is elárverezhetők, mint p. o. szőlők borházaik,

felszerelvényeikkel együtt, s a termelő telektől elkülönözött legelő részletek.

294. §. Azon esetben, ha a megelőző §-ban kijelent különálló birtoktestek vételarából a bank követelése fődözhető nem volna; a még meglevő többi birtokrészből csak annyi vonandó árverés alá, mennyinek vételára a bankkövetelését fődözi.

295. §. Midőn a bankadós képes kimutatni, hogy birtokának haszonbérbeadása által nyerendő jövedelméből a bankkövetelését törleszteni képes, az nyilvános árverésen, vagy a tulajdonos által magánkézből — de ez utóbbi esetben a banktudtával — bérbeadandó, s az által tulajdonjoga, a család javára meghagyandó.

296. §. Midőn a vagyon bérbeadatik, a bérbevevő egyéb vagyonával is kezeskedni köteles a bankkövetelésnek törlesztését illetőleg.

297. §. A bankadósok ingatlanai csak azon esetben árverezendőek el, ha a 293—296. §§. esetében kielégítést szerezni nem lehet; — de akkor is csak azon részek erejéig, melyek vételarából a bank kielégítést nyer.

298. §. A bankadósok ingatlanainak részletenkinti elárverezését, bérbeadását, a telekkönyvi eljárás mellőzésével az eljáró birói közeg teljesíti, s a megtörtént cselekvényről felvett jegyzőkönyvben az eladott birtokrészeket magában foglaló telekkönyv, s a birtok részek sor és helyrajzi számait, s a vevő, vagy bérlő nevét pontosan kiemeli, azt a telekkönyvi hatóságnak beküldi, mely

a birtok átkeblezését, lejegyzését, s haszonbérjog és időtartam feljegyzését a szerint teljesíteni.

299. §. Ugyancsak a megelőző §. szerint jár el a végrehajtóbiróság és a telekkönyvi hatóság az adós ingatlanainak eladása körüli megejtése után is. — Az ingatlanok eladása, a telekkönyvi rendszer szerint történni, a hirdetést és árverési határidők megalapítását illetőleg, — mit az eljáróbiró teljesít. (298. §.)

300. §. A bank követelésének alapjául szolgáló ingók és ingatlanok iránt sem igény kereseteknek, sem pedig jogorvoslatoknak hely nem adatik.

301. §. A bérletileg vagy tulajdonjogilag vett vagyonokat, megvett tartozékaival egyetemben, az eljáró bíróság adja által a vevőnek a jogcselekvény megtörténtével egyidejűleg.

302. §. A kielégítési eljárásnál mind a bank képviselője, mind az eljáró bíróság által szigoruan szemelőtt tartandó: hogy a kielégítés a bankadós anyagi jövőjének lehető legnagyobb kimélésével történjék; s minden ezzel ellentétes cselekvéseért az eljáró tényezők személyes és hivatalos felelőséggel tartoznak és bűnhődnek.

303. §. Midőn a bankadós tapasztalja, hogy az eljárás, a megelőző §-us ellenére s az ő megkárosítására szükség ellenesen teljesített, azt és sérelmeit, melyek bekövetkezései mellőzhetők voltak, bizonyítékokkal igazolni, s az illetékes fiókbanknak beterjeszteni haladéktalanul köteles.

304. §. Ha a bankigazgatóság a betérjesztett okiratokból, a volt adósnak jogtalanul és szükségtelenü okozott sérelmeiről meggyőződik, a kárt az eljáró személyzet terhére megalapíthatja, végleges helybenhagyása, és annak megtérítésében az illetők elmarasztalása végett, az ez esetben 2-od fokúnak tekintendő kir. törvényszéket megkeresi.

305. §. Midőn a megkeresett törvényszék, a kárt okozó eljárás helytelenségéről, s a kár valódiságáról meggyőződést szerez, a panaszlottakat, s a panaszolkodót megidézi, őket a betérjesztet iratok alapján a kártérítésbe marasztalja, mely ellen jogorvoslatnak helye egy részről sincsen.

306. §. Ha a törvényszék a bankáltal megalapított kárt részben megalapítaná, részben leszállítaná, az ellen a károsult, csak a kártokozók elleni külön keresettel szerezhethet magának elégtételt. — A megalapított kártérítési összeget a törvényszék $\frac{2}{3}$ -ad résznél alább nem szállíthatja.

307. §. Azon fél, ki a 303. § szerint kártevással vádolja az illető eljáró személyzetet és azt bebizonyítani nem tudja, mint rágalmazó, a megsértettek kérelme folytán 10—100 frtig terjedő birsággal fenytendő.

308. §. A bank pereskérdéseinek elintézése körül semminemű költségek fel nem számíthatók ; a képviselő napi 5 frt díjait, az ő és birói személy előfogati költ

ségeit az ügy befejezésekor felszámítja, és részére a bank által a jótékony célra szánt összegből kifizettetik.

309. §. A peres és perenkivüli idevonatkozó jogviszonyok körüli eljárásra vonatkozó egyéb szabályrendeletek, a felmerülendő gyakorlati viszonyokhoz és szükségletekhez képest később lesznek életbeléptetendők.

310. §. Minden a bankérdekei támogatásához megkívántató jogi és közigazgatási eljárásokat szabályzandó rendeletek, a bankigazgatóság és a pénzügyminister megkeresése folytán, az igazgatóság és belügyminiszterek léptetik életbe. A ministeri rendeletek mindenkire kötelezők.

XXIV. FEJEZET.

A vizen uszó hajók, álló malmok, és szállitmányok biztosításáról.

311. §. A bankigazgatóság utasíttatik: hogy a vizen uszó és álló hajók, malmok és szállitmányok biztosítását kezelése alá vegye; s azon üzletre vonatkozó szabályjavaslatot készítse el, s az elnök minister által az országgyűlésnek terjesszesse be.

312. §. A biztosító intézmény szabatos kezelése végett a szükséges helyeken szakértőket alkalmaz, az igazgatóság, s az első fokozatu kezelést a 240. §-ban kinevezett községi bizottság egyik tagja, mint könyvvezető, a szakértővel egyetértőleg kezelendi.

313. §. Ezen üzlet megkezdése előtt a jelenben létező biztosító intézetek kéthónappal értesítettnek, hogy minden folyamatban lévő ügyletükre vonatkozó kötvényeiket és ügyirataikat, s főkönyveiket, a bankigazgatóságnak adják által, kellő beszámítás mellett.

314. §. A biztosítási üzlet, a fiókbankok felügyelete és ellenőrködése mellett gyakoroltatik, hol ilyen a vízfolyamokhoz közel székel, melynek mindarról a főbanknak számolnia kell.

315. §. A biztosított vagyonokban esendő károk, a fiókbankok által térítettnek meg, melyek a kártalanítás és kárfelvétel körüli eljárásokat is gyakorolják.

312. §. Minden biztosítandó tárgy, szoros szakértői vizsga után vétetik csak fel, s a biztosító fél által kívánt időtartamra.

316. §. A téli idényre semmi uszó és vizen álló hajók s malmok és szállítandó tárgyak, biztosítás alá fel nem vétetnek.

317. §. A biztosítási és becslési díjak, a biztosító által mindenkor az egész idő tartamra előlegesen fizetnek. —

318. §. Amely biztosító fél, a biztosított vagyonra szigoruan fel nem ügyel, hajóit, s malmait a szükséges szerelvényekkel el nem látja, s reá bizonyul, hogy a szerencsétlenség ebbeli hanyagsága által és e miatt történt: biztosítási és kártérítési jogát elveszti, s mint kihágó: pénz és fogsági fenyték alá esik.

320. §. A biztosított vagyonok értékének, s a biztosított összegnek meghatározottnak kell lennie.

321. §. A biztosított összeg után $\frac{1}{4}$ -ed résszel kevesebb díj szedetik, mint mennyi a magán biztosító intézetek által szedettek.

322. §. A biztosított tárgyak és vagyonokban okozott károk és kártérítések, a 267. §-ban felsorolt összegek által is fődöztetnek.

323. §. A károk felvétele és kártérítések körüli eljárások, a XX. és XXII. fejezetek szabályai szerint történnek. —

324. A kártérítés, a 315. §. szerint meghatározott összeg teljes erejéig történend, a megmentett s biztosítva volt vagyonok értéke azonban a kártérítési összegbe betudatik.

325. §. A biztosítási üzletből esetleg kifolyó peres kérdések, a XXIII. fejezet szerint intéztetnek el.

XXV. FEJEZET.

Az életbiztosításról.

326. §. A bank közigazgatási céljánál fogva feljogosíttatik és utasíttatik a bankigazgatóság, hogy a polgári társadalomban gyökeret vert életbiztosításokat is saját körébe vonja.

327. §. Az életbiztosítási üzletszabályokat, az igaz-

gatóság dolgozza ki, s azok alapján az életbiztosítási intézményt, a fiókbankok által gyakorolja. A szabályokra azonban az országgyűlés helybenhagyása szükséges.

328. §. Az országos életbiztosító intézmény céljánál és természeténél fogva, a járadékok s fizetési díjak, $\frac{1}{3}$ -ad résszel alább szállíttatnak a magánintézetek által szedett díjknál, hogy a társadalom terjedelmesebben élvezhesse.

329. §. A biztosítástól mindenki bármikor elálhat, s a befizetett díjakat 3% kamattal visszakapja.

330. §. Az életbiztosítottak, a későbbi szabályokba felveendő módzatok teljesítése után, kölcsönben is részesülnek.

331. §. Ha az életbiztosítók, fizetési képességüket elvesztik, a befizetett összeget bent hagyhatják, az részükre tőkésíthetik, és halálozásuk esetében annyi járadékot nyernek az illetők, mennyinek évi díját a befizetett és tőkésített díjak kamatai fedezték, s azzal a tőkésített díjakat is kikapják.

332. §. Az életbiztosítási intézményből befolyó haszonjövedékek, a XXII-dik fejezetben felvett jövedelmekkel egyesítetnek, s mint ily biztos és tetemes jövedelmekből téríttetnek meg.

333. §. Az életbiztosító intézmény ágainak szabályszerű kezelhetése végett, a fiókbankok személyzetei a szükséghez képest szaporíttatnak.

334. §. A fiókbankok, az életbiztosítási intézményt az országos igazgatóság felügyelete alatt gyakorolják, s arról hónapról-hónapra beszámolnak, s a mérleg állását, adott és szedett illetékek mennyiségét, a nyilvános lapokban közzé teszik.

III.

A bankjavaslatomat minden részleteivel előadtam, s most a t. olvasótól függ megítélni: van e benne életrevalóság? megérdemli-e: hogy megvalósítsák, s a gyakorlati életbe át ültetessék?

Nem kutatom, rokonszenvre talál-e az eszme, mert azt a jövő fogja megmutatni.

Amit azontúl még megjegyezniem kell, ez az: hogy lehet, miszerint a statistikai számadatokban a szakavatottabbak által kifogás alá ejthető tételek találtak; ez azonban nem az én esetleges tévedésem, hanem a használt kutforrások hibás kifolyása lehet, mit a t. szakavatottabb olvasó által szélesebb szak és körismereténél fogva helyreigazítani kérek.

Röpiratom czimébe felvettem a bankon kívül még **a magyarország gyáriparát; a kölesönös s díjtalan biztosítást; és az elemileg okozott károk megtérítésére** vonatkozó eszmét is.

Nem akarom hinni, hogy találkoznék polgára e hazának, ki az itt említett három, s a nemzet anyagi-létkérdése keretében oly nagy jelentőségű helyett foglaló eszméknek megvalósulását ne óhajtáná, mert hiszen, ezen három eszköz által támogatva nemzetgazdaszatun-

kat, lehetetlen csak egy pillanatig is kételkedni afölött: hogy zavart anyagi helyzetünkől kibontakoznunk, és az anyagi jólét magaslatára emelkednünk ne lehetne.

Igaz, hogy a megpendített bank, gyáripár, kölcsönös és díjtalan biztosítás, s az elemileg okozott károk megtérítésére vonatkozó eszmék megvalósítása, majd nem emberi erőn fölül álló lehetetlenségnek s nehézségnek látszik. de azért kivihető!!

De ne riadjunk meg a látszólagos nehézségektől! hanem vegyük figyelembe azt, hogy sokszor egy igénytelen kő megmozdítását a legáldásdúsabb forrás követi, mely örökre zárva marad, ha az azt elzáró kő meg nem mozdíttatik.

S gondoljuk magunkat azon helyzetbe, melyben az izraeliták egyptomi menekülésük után Mózes vezetése alatt vizhiányában a pusztában voltak, kik zugolódván helyzetük ellen, mert szomjuk majd nem gyilkoló volt; de ahelyett, hogy a forrás keresés után néztek volna: a tétlenség és tespedés terén maradtak, s ha Mózes forrást nem nyit, mind elvesznek szomjan.

Nem akarom én magamat Mózeshez, s szerény fogalmaimat annak csudaműveihez hasonlítani, de mert az utóbbi nemzedéknek minden tapasztalata a multakból meritett tudományon nyugszik, e képet helyzetünkhez, sorsunkhoz és magatartásunkhoz alkalmazni jóformán helyén van.

Mert ugyan nem úgy békétlenkedünk e anyagi

helyzetünk ellen? nem zúgolódunk e sorsunk ellen a belorganisatió tökéletlen volta, s az osztrák nemzeti-bank által előidézett pénzhiánya, és a kormánynak e téreni mitsem tevése miatt?

És ha mindezen zúgolódás tárgyát képező viszonyok a kormány hibás eljárása és tétlensége által idéztettek elő: tettünk e mi összes honpolgárok valamit arra nézve, hogy ezen viszonyoktól menekülhessünk?

Sajnos, hogy azon tudatra kell ébrednünk e kérdésnél: hogy bizony mitsem tettünk: tehát ezen bajok előidézéséből kifolyó kellemetlen helyzet oroszán részét mi okoztuk tétlenségünk által magunknak.

Mert ha mi összes polgárok a közérdeket helyezük elsősorba, s a megindult baljóslatu viszonyokat argus szemekkel kísérjük, hatalmunkban állott volna azokat megakasztani; de a helyett általadtunk magunkat a tétlenségnek, a közönbösségnek, s most nyögünk, s bajaink enyhítését abban hisszük feltalálhatónak, ha a közérdek rovására elvipártokra szakadunk, s egymást mistificáljuk.

Ez uraim nem vezet célhoz; súlyos helyzetünkön nem változtat semmit; s ha attól menekülni komoly szándokunk: **kutassunk mint Mózes, és megtaláljuk azon forrásokat, melyek után különben s a tétlenségben hiában epedünk sorsunk enyhítését illetőleg.**

És hogy ezen szükséges források minden fáradal-

masabb kutatás nélkül feltalálhatók, engedje meg a t. olvasó, hogy megkíséreltem kimutatni: miként lehetne Magyarországon a gyáripárt meghonosítani? S ha azt kimutattam: által megyek a kölcsönös és díjtalan biztosítás és az elemileg okozott károk megtérítése lehetőségének eszméjére is.

A gyáripár Magyarországon meghonosítható akkor: midőn ezen művemben felmutatott javaslatom által bebizonyítottam, hogy az országos nemzetgazdászati hitelbank felállítható s megvalósítható, melyből önként folyik, miszerint, ha az összes hitel és biztosítási műveleteket a javasolt bankigazgatóság kezébe öszpontosítjuk, s minden megyének, nagyobb városnak localisált hitel és biztosító fiókbankot adunk: nem záródik e be ezen üzlettel foglalkozó magán intézetek működési tere?

S mire lesznek utalva a viszonyok által ezen társulatok? mindenesetre a gyáripár meghonosítására, — mert millióik biztosabb jövedelmeztetésére más tér nem maradna.

Sőt midőn ugyanazon testületekhez soroljuk még mindazon nagy és titkos tőkét, melyek ma az uzsora tárgyát képezik, ki meri állítani: hogy ezen rugók megnyomása által nem tűnnek a felszínre mindazon eszközök, melyek Magyarország gyáripára meghonosítását nem csak lehetővé, hanem a meghonosítás elengedhetlenségét kényszerítővé is teszi?!

S midőn a gyáripár meghonosításához szükséges

finansziális erők hazai intézeteinek testületeinek kezei között léteznek, mi akaszthatja meg a megvalósulás lehetőségét?

Igaz, hogy ezen testületek azt mondhatnák, hogy ezen megszorítások a szabad verseny rovására történnek. Ám de az nagy tévedés, mert ha átgondolják, hogy mily silány szolgálatot tehetnek a hazának és nemzetnek az osztrák nemzetibank pénzüzelveivel szemben, s hogy mily nagy fontosságú szolgálatot tennének a gyár-
ipar meghonosítása által: lehetetlen hogy fel ne ismer-
nék és el ne hinnék: hogy a gyár-
ipar meghonosítá-
sával hazánk újból, és újjá lenne teremtve, mert oly
égetővé vált hézagot töltenének be, melyet e nemzet
még sohasem tudott betölteni, s mely ezen elnyomott,
anyagi erejében megszibasztot nemzetet, valódi cul-
túr nemzetté varázsolná. S van e a nemzet egyesei-
nek nemesebb cselekedete, mint midőn ily magasztos
hivatással kapcsolt nagyszerű kötelességet teljesít?!

Nem megyek ezen kérdés megvalósításának lehető-
ségét illető magyarázatásába tovább, nehogy úgy jár-
jak: mint kik világtalannak a színekről beszélnek. Azért
ezt elhagyva, által térek a kölcsönös díjtalan biztosítás
elvének megvalósítása, és az elemileg okozott károk meg-
térítésére vonatkozó eszme tárgyára.

Miként bankjavaslatom XXII. fejezetében kimutat-
tam azon forrásokat, melyeknek évenkinti jövedel-
méből az elemileg okozott károk megtéríthetőknek
mutatkoznak, azt hiszem: nézetem helyessége, és az elv

megvalósulhatása iránt mindenki tisztába jöhet: és így e tárgy, további körülírást nem igényel.

Tekintve azonban azt, hogy mi nem szeretünk ész fásasztólag gondolkodni affelől: mily utóhatással lehet ezen intézmény nemzet és magángazdálkodásunkat illetőleg? annál fogva szükségesnek láttam azt úgy körvonalozni, hogy a t. olvasó annak horederejéről mégis némi fogalmat szerezhessen; s akként az eszme kiviteli módzatai fölött ítélhessen.

Tegyük fel — mert jól tudjuk — hogy nemzetünknek legelső és legfőbb jövedelmi forrását a gazdaszat, a termelés képezi, és gondoljuk ehez azt: mi szerint ha termelvényeinket elemicsapás sujtja: mi vár reánk sok tekintetben? természetesen nyomor, mert sok munkás kezet leterel a morál teréről, és áthajtja kényszerével a törvényellenes cselekvés terére; és így már ezen egy eset is terhes a társadalomra, mert a szegénység által előteremtett vétkes tényezők veszélyeztetik a vagyon és személy biztonságot, melynek elfojtására és fékezésére a beligazgatás tetemesen megnehezül, s kezelése költségesebb, melynek terhe ismét a nép vállát nyomja.

Mert hogy lehessen a sok vagyontalannak keresetet adni, ha a munkaadó az elemi csapások által annak lehetőségétől megfosztatik?

Azután tekintve az elemi csapások kifolyásának azon rettentő horederejét, mely a sujtott vagyoni állapotát is nagy részben megsemmisíti, nem lehet óhajtá-

sunkon kívül hagyni azon gondolatot: hogy annak ellenében valamely óvszert teremtenünk ne kellessék.

Mert vissza emlékezve az 1862²/₄. és 1866. évekre nem jutott e oda azokban számtalan szorgalmas család, hogy birtokába öntött tőkéjét és végre birtokát is elvesztette, mert a fekvőség értéke az elemileg tönkretett jövedelem hiányában reducálódott, hitelképviseletre képtelenné vált, s oly birtokot, melyet valaki 10—15,000 frtért vett 1860-ik vagy megelőző években, 1863³/₆-ik évben 5—6000 frtért kellett eladnia, és ezen vételárt is az első elemi csapásos évben tett tartozás emésztette fel; és így a család minden nélkül maradt,

Ennek lévén aztán oka az is, hogy a földmiveltől a pénzesebb emberek vissza retentek, és pénzeiket oly üzletekbe fektették, melyek ha csekélyet jövedelmeztek is, a tőke veszélyben nem forgott mint a közgazdászatanál. — És hol van hazánkban az elemi csapások minden nemei ellen orvoslás?

Mindezeket szoros figyelembe véve, lehetetlen nem óhajtánunk e bajok orvoslását, vagy legalább nagyrészeni enyhítésének lehetőség; s hogy azt csak az általam ajánlott javaslat megvalósítása által lehet biztosan elérni, ugyhiszem mindenki belátja.

Itt azonban még azon fontos körülmény is kapcsolatban áll javaslatommal, miszerint ha a termelvények javaslatom 228. §-a szerint biztosítottanak, a termelő földek holdankénti biztos és semmi elemicsapás által

sem reducálhatók, s a jelenleginél magasabb alapértéket nyernek, mert jövedelmi képesekké tétetvén minden időben, a hitelképviselésre mindenkor képesített marad, melynek azon üdvös kifolyása van, hogy a közigazgatás megkedvelése mellett, közigazgatásunk terjedelmesebben emelkedvén, nem csak hogy a Székely kivándorlás korszaka lejárna, hanem bekövetkeznék azon idő is, melyben néptelen vidékünk gyorsan benépesülvén, a nemzet zömre nézve is tetemesen erősödne.

S hogy mind ez javaslatom megvalósítása által teljesebbé menne, arról legkevésbé sem lehet kételkedni; mert ott, hol a közvagyonosodás lehetőségének tere nyílnék, felkel a népben a szorgalom és munkaóhstön, hogy magának jobblétet szerezhesse és biztosítson.

Már pedig nem tagadható az: hogy hol a nép olcsó kamatú, s kedvező feltételekhez kötött kölcsönben részesíttetik, azon fölül, ha elemicsapás éri, bizonyos részben nyert kártalanítás által segélyeztetik, sőt ha gyáripára is van az országnak, s az által az egyéni és családi beruházkodás is olcsóvá tétetik, hogy ott egy nemzet közvagyonosodása be ne következék: az kétségtelen, s csak így lehet a fejedelem ismert azon szavának teljesülni: „csak boldog országnak lehet boldog királya.“

Láttuk most a művet egész meztelenségében; ismerjük a pénzügyi kérdés iránti eszme hulámzásokat, s tudjuk, hogy e tárgyban több javaslat jelent meg; s hogy épen ezen tér az: melyen most az 54 milliós köl-

csön szégyenteljes bukása miatt is, a pénzügy önállósítására vonatkozó minden komolyabb gondolkodásoknak és eszméknek csoportosulni és öszpontosulni kell; melyhez mint polgár — porszemnyi bankjavaslatommal én is járulni igyekeztem, mely ha a czélnak és eszmeiránynak megfelelő közfigyelemmel találkozand, — a bankönállósítása eszme, megvalósításának, és a bankügyi bizottság tervezeti műveletének egy parányi alkatrésztét is képezheti.

Ezek után a mű befejezetnek volna ugyan tekinthető, de még egyszer visszakell vezetnem a t. olvasót bankjavaslatom V-ik fejezetére, mely szerint az érczalapszerzés módozatairól van szó; vissza mindazon eszmékre, melyeket a javaslat magához ölelve tart, és melyekre egyenkint és együtt szükségünk van, mert mind ez képezi azon gordiói csomót a bankügy önállósítása kérdésénél, melyet okvetlenül meg kell oldanunk, ha csakugyan önállósított bankot akarunk.

Mert miként javaslatom idézett V-ik fejezetének 1—4 pontjaiban kimutattam az érczalapszerzésre vonatkozó legkönnyebb és legbiztosabb módozatokat, úgy felmutatok egy másik nemét is az érczalapszerzés módozatának azon esetre: ha az előbeninek némely pontja **kivihetetlennek látszanék (?)** ugyanis:

Tegyük fel, hogy az idézet fejezet 1-ső pontja szerint kilátásba helyezett 8. 611. 515. frt érczkészlet

már nem leszen a kórmány kincstárából áthelyezhető, mert felfogyasztatott, és így ezen számításom meghiúsult; tegyük fel továbbá: hogy a 3-ik pont szerint javasolt pótdadó, **illetve gyenge, de közhasznu s üdvös kölcsön**, — keresztül vitele is nehézségekbe ütköznék, s talán azoknak, kik a czél nagyságát, s a javasolt művelet nagyszerűségét és üdvös voltát és horderejét, s ezzel kapcsolatban saját és a közérdeket fel nem fogják, vagy felfogni nem akarják, — terheseknek tünik fel, és végre tegyük fel: hogy a Clérus is ellenezné az egyházi javak kijelelését ideiglenes fedezetül, — mindezek daczára sem hiúsulnék meg az érczalapszerzés lehetősége, hanem csak is az általános és díjtalan kölcsönös biztosítás életbeléptetését, és az elemileg okozott károk megtérítésének lehetőségét kellene néhány évre, mig t. i. az érczalap megszereztetik — hátratenni, mert:

Ha sem a hivatkozott vasuti kölcsön maradékból álló érczkészlet, sem az egyenes adók után fizetendő jövedelem, sem az egyházi vagyon nem lenne a kibocsátani javasolt 150 millió frt pénzjegynek biztosítékául és alapjául vehető, az esetben az érczalap szerzésre következő módzatok állanának elő;

1) A törvényhozás egy érczalap gyűjtést rendelne el, annak élére egy országos bizottmányt állitana, mely ismét minden megye és nagyobb város kebelében kissebb bizottmányt alakitana, gyűjtő ivateit azok kezére bizván, kik a nemzet minden egyeseit, ezen **szent és közös**

czélra való adakozásra szöllittanák fel a községi előljárók útján, vagy magok is megjelenvén minden községben, gyűlést hirdetvén, a népet felvilágosítva a nemes czél felől, gyűjtenék össze a filléreket, mint 1848-ban történt. És nem csalódom midőn azt hiszem: hogy ezen kísérlet minden várakozást fölülmuló sikerre vezetne.

Mert nem hiszem **hogy gazdag Clérusunk, mely az 1866. évi hadjárat költségeihez is oly bőkezűleg halmozá össze kincsét, hogy ez alkalommal is ne halmozna össze kebelében néhány milliót csak hamar.** És mert lehetetlen, hogy találkoznék e hazában oly **nemzetelenedes polgár, ki ezen közérdekű szent cél-tól fillereit megtagadná. S ha lenne olyan: az leejtené álarczát, és tudná a nemzet, kikkel van dolga, és kiknek személyében.**

2) Míg a gyűjtés folya, azalatt ércbányáinkból minden termelt nemes fémet kész és késztelen állapotban összehalmozni, mely 5—6,000000 frtot tenne, s a gyűjtés útján befolyó pénzjegy összegekért is ércpénz lenne vásárlandó.

3) A megelőző pontok szerint egybegyűjtendő ércalap, és a nemzet közös garantiája mellett megkezdetnék a magyar bankjegy gyártás, melynek nagyobb része a javaslatom VIII. f. szerint forgalomba hozatnék s helyeztetnékel a magán kölcsöntkérőknél, mely ha 100.000,000

frtig rug, annak évi 6% kamata 9.000,000 frt, érczalap vásárlásba öntetnék.

4) A megelőző pont szerint kikölesönzött tőkékről szálló, s a magányadósok birtokaira jelzálogilag bekeblezett kötvények alapján javaslatom VII. fejezete szerint kibocsátandó záloglevelek és ezüst kötvények a külföldön helyzetetnének el, melyekért befolyó minden pénzek, az érczalap összeállítására fordíthatnának, mely szerint tetemes milliókat lehetne összehalmozni.

5) Ugyancsak az érczalap szaporítására lenne fordítandó javaslatom II. fejezetének 46. §-a szerint a fiókbankok által elfogadott takarékbetétek összege is, s mint ilyenek, a javaslat VI. fejezet 70. §-hoz képest illetékes helyükön ércpénzért váltatnának be stb. stb.

Ha már most ezen calculust egybe vetjük, ugy találjuk : hogy a javasolt bankérczalapot már az első évben össze lehetne állítani ; mert hiszen csak a legközelebbi Londoni pénzpiacz üzletét tekintve, meggyőződhetünk : hogy jó hypothecara van 4% pénz is elég. — Ki tagadhatná pedig azt : hogy a 4. pont szerinti zálogleveleink, nem a legszilárdabb alapon és biztosítékon nyugodnának ? hiszen a magány birtok oly garancia : minónél szilárdabbat a pénzüzérvilág sohasem keres, és sohasem is keresett ?!

Fogja fel, és magyarázza bár a t. olvasó javaslatomat miként tetszik, vagy utóvégre miként felfogni

képes, de azt még sem tagadhatja meg tőle, hogy :
nem kivihető. (?)

Igaz és ez fájdalom, hogy **oly emberek által**, kik előtt a haza és nemzet közösérdeke semmi, s csak saját önzésteljes érdekeiknek sietnek élni, **semmisem vihető ki!** De ne feledjék azok : hogy az önérdek is csak akkor nyerhet teljes kielégítést, midőn a közérdek is kielégítést nyert. — **Adni kell a közös testnek oly és annyi tápot és anyagot, hogy az egészséges és kövér testé nőhesse, és fejlődhesse ki magát, aztán jobban élődhetnek rajta a nádályok, mint a merő bőr és csontig kiaszott szikár beteg testen.**

A cselekvés órája ütött; a szégyenteljesen megbukott 54 millió kölcsön komoly tevékenységre int minden honpolgárt még pedig nem mások, hanem saját érdekében.

Elégedjünk már meg egyszer a tétlenségnek és tehetetlenségnek azon sok szégyenteljes bélyegével, mely a világ előtt és által eddig homlokunkra süttetett; szünjünk meg egy közös műtét megteremtésének pillanatában a pártoskodással, a mistificálással : s ne engedjük a végletekig, **az osztrákok gúnyoros támogatásáig és pártfogolásáig jutni pénzügyi helyzetünket**, hanem fogjunk kezét egy bankterv megvalósítására, s tegye azt a sajtó napi foglalkozása

tárgyává, és teremtsünk egy életrevaló szilárd magyar bankot, mert nekünk igen, — csak a gyáváknak nem lehet.

Hogy ne mondja a világ ezen áldott országban uralkodó Árpádok utó nemzetének, hogy: **„mégis rongyos, mégis éhes, — közel áll az elveszéshez!”**

Dr BALLAGI GÉZA.

TARTALOM.

I. rész.

	<i>Lap</i>
Bevezetés, és előzményes körülírása s kifejtése a javaslatnak	3
Párhuzam egy nemzeti, és a javasolt nemzetgazdasági hitelbank között	7
Kimutatása az osztrák nemzetibank keletkezésének, finantiális helyzetének, s 55 évi működésének káros, kihatása az ipar, kereskedelem, magán és nemzetgazdaságra, és a kormányrendszer szabadszabadságának elfojtására, és elnyomására	16
A bankszabadság megszüntének, illetve lejáratának ideje, s annak esetleges utókövetkezése	17

II. rész.

I. fejezet A bank önállósításának kimondásáról s céljáról	35
II. „ A forgalomba hozandó pénzjegy mennyiségéről	42
III. „ A pénzjegyek minőségéről és alakjáról	42
IV. „ A pénzjegy ideiglenes alapjáról 10 évig	44
V. „ A pénzjegy ércalapja szerzéséről	45
VI. „ A bankjegy egyenértékesítéséről	47
VII. „ A záloglevelek és ezüstkötvényekről	48
VIII. „ A bankjegy forgalmáról, és kölcsönadásáról	52

	<i>Lap</i>
IX. fejezet	A hitelnyújtás körüli eljárásról . . . 59
X. „	A fő- és fiókbankok alakításáról . . . 61
XI. „	A fő- és fiókbank tisztviselői választásáról 62
XII. „	Az összes tisztviselők fizetéséről . . . 63
XIII. „	A szolgálati időtartamról 65
XIV. „	A kölcsöniránti kérvények elintézéséről 67
XV. „	A bankok belkezeléséről 71
XVI. „	A kölcsönös díjtalan biztosításról . . . 74
XVII. „	A biztosított vagyonokról 76
XIX. „	A kártérítési összegek mennyiségéről . . . 78
XX. „	Az elemileg okozott károk felvételéről 81
XXI. „	A kártalanítási összegek megszavazása körüli eljárásról 86
XXII. „	A kártalanításokra álló összegekről . . . 88
XXIII. „	A bank pénzügyére vonatkozó birói eljárás és illetőségről 91
XXIV. „	A vizen uszó hajók, álló malmok, és szállitmányok biztosításáról 98
XXV. „	Az életbiztosításról 100

III. rész.

Befejezés, és még egy módozat a bankérczalap szerzését illetőleg, ha az arra vonatkozó IV. fejezet 55., és az V. fejezet 58. §-us 1. és 3. pontjai szerinti módozatok kivitele nehézkeseknek látszanának 103

~~~~~

IV
III

Nevezetesebb sajtóhibák.

		<i>helyett</i>	<i>olvas</i>
4. lap	5. sor	meghatósításra	megvalósítására
8. "	9. "	felele	felel
9. "	7. "	vavban	valóban
10. "	10. "	hitelezőinek	hitelezőink
11. "	21. "	kielégítésre	kielégítésére
13. "	2. "	nemzeti banknak	nemzeti bankunk
14. "	14. "	Pénzjegyeinek	Pénzjegyeink
17. "	1. "	kénzserszer	kényszer
20. "	2. "	váltásg	válság
20. "	4. "	hitelintézet	hitelintézet
20. "	11. "	uemlehet	lehet
20. "	18. "	honal	honol
20. "	19. "	phiscai	phisciai
20. "	25. "	bocsátottak	bocsátottak
22. "	14. "	váltásg	válság
28. "	9. "	el a az országot	el az országot
30. "	13. "	egózz	egész
33. "	12. "	mert	hogy
33. "	14. "	hogy	mert
34. "	5. "	egsistalni	existálni
36. "	6. §.	2. "	2. "
58. "	124. §.	7. "	7. "
72. "	195. §.	3. "	3. "
72. "	199. §.	2. "	2. "
73. "	201. §.	1. 2. 1. 3. 4. 5. 6. 7.	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. §. sat.
73. "	201. §.	2. "	2. "
76. "	218. §.	1. "	1. "
83. "	250. §.	1. "	1. "

Kéretik a t. olvasó, hogy az egyes betű, vagy szakjelhíbakat helyre olvasni kegyeskedjék mint sajtóhibákat.

A z i r ó.

Névevessék rajtöhibék.

Magyar	Angol	Szám	Magyar	Angol	Szám
magyar	magyar	1	magyar	magyar	1
magyar	magyar	2	magyar	magyar	2
magyar	magyar	3	magyar	magyar	3
magyar	magyar	4	magyar	magyar	4
magyar	magyar	5	magyar	magyar	5
magyar	magyar	6	magyar	magyar	6
magyar	magyar	7	magyar	magyar	7
magyar	magyar	8	magyar	magyar	8
magyar	magyar	9	magyar	magyar	9
magyar	magyar	10	magyar	magyar	10
magyar	magyar	11	magyar	magyar	11
magyar	magyar	12	magyar	magyar	12
magyar	magyar	13	magyar	magyar	13
magyar	magyar	14	magyar	magyar	14
magyar	magyar	15	magyar	magyar	15
magyar	magyar	16	magyar	magyar	16
magyar	magyar	17	magyar	magyar	17
magyar	magyar	18	magyar	magyar	18
magyar	magyar	19	magyar	magyar	19
magyar	magyar	20	magyar	magyar	20
magyar	magyar	21	magyar	magyar	21
magyar	magyar	22	magyar	magyar	22
magyar	magyar	23	magyar	magyar	23
magyar	magyar	24	magyar	magyar	24
magyar	magyar	25	magyar	magyar	25
magyar	magyar	26	magyar	magyar	26
magyar	magyar	27	magyar	magyar	27
magyar	magyar	28	magyar	magyar	28
magyar	magyar	29	magyar	magyar	29
magyar	magyar	30	magyar	magyar	30
magyar	magyar	31	magyar	magyar	31
magyar	magyar	32	magyar	magyar	32
magyar	magyar	33	magyar	magyar	33
magyar	magyar	34	magyar	magyar	34
magyar	magyar	35	magyar	magyar	35
magyar	magyar	36	magyar	magyar	36
magyar	magyar	37	magyar	magyar	37
magyar	magyar	38	magyar	magyar	38
magyar	magyar	39	magyar	magyar	39
magyar	magyar	40	magyar	magyar	40
magyar	magyar	41	magyar	magyar	41
magyar	magyar	42	magyar	magyar	42
magyar	magyar	43	magyar	magyar	43
magyar	magyar	44	magyar	magyar	44
magyar	magyar	45	magyar	magyar	45
magyar	magyar	46	magyar	magyar	46
magyar	magyar	47	magyar	magyar	47
magyar	magyar	48	magyar	magyar	48
magyar	magyar	49	magyar	magyar	49
magyar	magyar	50	magyar	magyar	50

Kérlek a fentebb felsoroltakat az angol nyelvű kézikönyvedben ellenőrizni.

